

ਸਮਤਾ

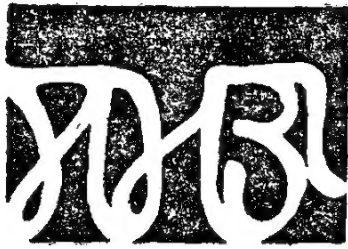
ਸਤੰਬਰ 1984 (ਅੰਕ 52)

ਸੰਪਾਦਕ: ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ (1929-2011)

:

ਇਹ ਪੀ ਡੀ ਐਫ ਫਾਈਲ ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ “ਵਤਨ” ਦੇ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੋਤ: ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਬਿਨਿੰਗ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚੋਂ।

ਸੰਪਾਦਕੀ—6 ਜੂਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਵੀਹ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਹਾਲੀ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਠੋਸ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜੋ ਵੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਫੌਜ ਦੀ ਛਾਂ ਥੱਲੇ ਪੁਲਸ ਵਲੋਂ ਦਮਨ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਲਾ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੂਟੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪੱਖੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਕ ਸਮੂਹ ਵਲੋਂ, ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਬਦੇਸੀ ਸ਼ਹਿ ਥੱਲੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਹਾਈਜੈਕਿੰਗ ਵਰਗੀਆਂ ਇੱਕਾ ਦੁੱਕਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਗਤਬਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਕਾਫੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਮੂਹ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਖਤਮ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਧਾਰਨ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਚਲ ਸਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਣੌਤੀ ਕਬੂਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। 19 ਅਗਸਤ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਹਾਲ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਨਵੇਨਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਇਕ ਕਦਮ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 23 ਅਗਸਤ ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਕ ਕਨਵੇਨਸ਼ਨ ਜਿਹੜੀ 'ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦਮਨ ਵਿਰੋਧੀ' ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਬੁਲਾਈ ਗਈ, ਇਕ ਹੋਰ ਕਦਮ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਨਵੇਨਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਸੋਚ ਰੇਜ਼ੂਲੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਆਈ ਉਹ ਹੋਨ ਲਿਖੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦ ਬਣਾਦੀ ਹੈ—

- ਧਾਰਮਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਇਕ ਨਿਖੇਧਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ। ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਕ ਦਮ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਖ ਜਨਤਾ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰੇ ਕਿ ਇਹ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਦੁਸ਼ਮਨ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪਨਾਹ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਨਾਂ ਬਣਨ।
- ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਫੌਜ ਫੌਰਨ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਇਕ ਗ਼ੈਰ ਫੌਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਥਲੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਏ ਜੋ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਾਨਮਾਲ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਕਰੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਦਮਨ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਬੰਦ ਕਰੇ।
- ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀਆਂ ਸੈਂਸਰ ਵਰਗੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਲੋਕ ਰਾਇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਸਗੋਂ ਐਸੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਝਕਲੀਵਾਂ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤਕ ਪੁੱਚਾ ਸਕਣ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਅਤੇ ਬਦਲਾ ਲਊ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਣ।

ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ—ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਬਾਰੇ ਇਕ ਰਾਏ : ਕਰਿਡ ਵਿਚਾਰ ਮੰਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੰਕਟ ਬਾਰੇ ਇਕ ਬਲਿਉ ਪ੍ਰਿੰਟ/ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ
ਪੰਜਾਬ ਸੰਕਟ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ : ਮਾਰਕਸੀ ਵਿਚਾਰ ਮੰਚ ਪਟਿਆਲਾ
ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ-ਅਕਾਲੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਰੀਵਿਊ ਰੀਪੋਰਟ/ਹਰਬੰਸ
ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ/ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਥੀ
ਪੰਜਾਬ ਬਾਰੇ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ : ਨਾਗੀ ਰੰਡੀ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚੋਂ
ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਧੌਂਕਾ ਤੇ ਕੁਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ/ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ

- ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।
- ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਹੋਈ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਜੋ ਬਾਗ਼ੀ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਕ ਅਵਸਥਾ ਹੋਈ, ਉਸਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰਿਆ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤੇ ਕਥਿਤ 'ਭਗੋੜਿਆਂ' ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਸਰਵਿਸ ਵਿਚ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।
- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਮੁਜਰਮਾਨਾ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਹ ਸਿਰਫ ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਪਕੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।
- ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਸਾਰੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਜੀਣ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਗ਼ੈਰ ਕਿਸੇ ਡਰ ਜਾਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਜੀਣ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵੱਖਵਾਈ ਲਹਿਰ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਠਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।
- ਇਹਨਾਂ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲੋਕ ਰਾਏ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾਏ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਨਕ ਮੀਟਿੰਗਾਂ, ਕਨਵੈਨਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਰੈਲੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ।

ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਹਾਕੁਮ ਜਮਾਤਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਉਹਦੀ ਪਾਰਟੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਾਏ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਲੁੱਟ ਅਤੇ ਦਮਨ ਦਾ ਰਾਜ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇ, ਪਰ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਚਾਲ ਨੂੰ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਐਕਟਿੰਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ 500 ਦੇ ਕਰੀਬ ਹਾਜ਼ਰ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਸਭ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਜਿਸਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੰਗੋਵਾਲ ਹਨ, ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਪਣਾਉਣਗੇ; ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਹੱਕ ਲੈਣ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਾਣ ਬੁੱਝਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗਾਂ ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਹਨ, ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਵੱਖਵਾਈ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਏਕਤਾ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਹਾਂ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਾਂਗੇ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਵੀਂ ਵਿਜਾ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਅਦਾਰਾ ਸਮੁੱਚਾ ਵਲੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਸੁਝਾਅ ਹਨ। ਅਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਿਖ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ—

- ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਥਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।
- ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸਹਿਮ ਸੀ, ਉਹ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦਾ ਇਹੀ ਸਮਾਂ ਯਾਦ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਭੁਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਬੰਬ ਸੁਟਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਜਾਂਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਸਾਧਾਰਨ ਬੇਗੁਨਾਹ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਰੋਸ ਵਲੋਂ ਦੁਸ਼ਹਿਰੇ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਨਹੀਂ

ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਯਾਦਗਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ, ਕੈਲਾਸ਼ ਕੌਰ—ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਹਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 23-ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਗੇਟ ਮਾਰਕੀਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਨਿਵਾਸ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ-143002 ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।

ਵਾਰਸ਼ਿਕ ਚੰਦਾ 15 ਰੁਪਏ, ਵਿਦੇਸ਼ ਹਵਾਈ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ 120 ਰੁਪਏ

ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਤਿਉਹਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਮਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਦਾਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਇਕ ਚਿਣ੍ਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਵੀ ਇਹੀ ਹਾਲ ਸੀ।

- ਅਪ੍ਰੈਲ-ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾਗਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਇਨ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਵਾਰਦਾਤ ਨਾਂ ਹੁੰਦੀ।
- ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੁੱਟ ਖੋਹ ਦਾ ਫਾਤਾਵਰਨ ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਬੈਂਕ ਲੁੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਸਕੂਟਰ ਕਾਰਾਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਖੋਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਤੋਂ ਡਰਨ ਲਗ ਪਏ ਸਨ।
- ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਟੋਲੇ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਰ ਉਹ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਜੋ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਖੁਲ੍ਹੇ ਆਮ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫਾਸਤਵ ਵਿਚ ਜਾਨੋਂ ਵੀ ਮਾਰਦੇ ਸਨ।
- ਗੋਲੀ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਦੁਸ਼ਟ ਸੋਧੇ ਜਾਣਗੇ, ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੁਸ਼ਟ ਕੌਣ ਹੈ? ਇਹਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਰਧ ਦਿਮਾਗੇ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਚੇ ਕੋਈ ਬਰਫ਼ ਵੇਚਣ ਵਾਲ ਬਿਹਾਰੀ ਲਾਲ ਵੀ ਦੁਸ਼ਟ ਸੀ ਅਤੇ ਐਡੀਟਰ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਸੁਮੀਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਦੁਸ਼ਟ ਸੀ।
- ਸੂਰਮਾਗਤੀ ਨਾਲ ਮਰਨਾ ਜਾਂ ਮੂਰਖਤਾ ਨਾਲ ਮੌਤ ਸਹਿਣੀ ਦੋਨੋਂ ਇਕੋ ਅਮਲ ਨਹੀਂ। ਪਹਿਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਜਨਰਲ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਮੌਰਚੇ ਲਗਾ ਕੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਮੂਰਖਤਾ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ।
- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸੀ, ਉਹ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਤਰੰਜੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕੇ। ਅਗੇ ਲਈ ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਭੜਕਾਹਟ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕੁਝ ਗਲਤ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਸਿੱਖ ਪਰਸਨਲ ਲਾਅ ਆਦਿਕ ਦੀ ਮੰਗ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪਹੀਆ ਪੁੱਠਾ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਰਹਿਬਰ ਸੀ। ਹੁਣ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵੀਧਾਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁ ਚੰਗੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਕੋਡ ਬਿਲ ਹੈ, ਜੋ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਪਰਸਨਲ ਲਾਅ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਹਿੰਦੂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੱਕ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿੰਨਾਂ ਸਿੱਖ। ਜੋ ਸਿੱਖ ਪੀੜੀਆਂ-ਦਰ-ਪੀੜੀਆਂ ਇਥੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਇਥੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਭੁਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਕਿਸੇ ਘਲੂਘਾਰੇ ਬਗ਼ੈਰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਕਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਘਲੂਘਾਰੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਸੇ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭੁਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੇ ਦੇ 30 ਵੀ ਸਦੀ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਵਡੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਦੀ ਵਿੰਗੇ ਜਾਂ ਸਿੱਧੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੀ ਵੀ ਹਮਾਇਤ ਬੇਸਮਝੀ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
- ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਕਤਾ ਡੂੰਘਾ ਅਧਿਐਨ ਮੰਗਦੀ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਰਥਕਤਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਹੈ। ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਕਤਾ ਨੂੰ ਉੱਤੇ ਚੁਕਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਵਾਸਤੇ ਬਕਾਇਦਾ ਸੁਝਾਅ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤਾ ਪਾਣੀ, ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲੈਣ ਲਈ ਖਾਹਮਖਾਹ ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਿਸਥਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਖਹਿੜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਕੁਝ ਲੈ ਕੇ ਕੁਝ ਦੇ ਕੇ ਸਭ ਫੈਸਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜਿਹੜੇ ਕੁੰਦਰਤੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਏ। ਸਾਰੇ ਸਿੱਸਟਮ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਜਿਸਦੀ ਬੁਨਿਆਦ 'ਇਕ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਆਰਥਕਤਾ' 'ਤੇ ਖੜੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ

ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਕਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਆਰਥਕਤਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਇਹੋ ਜਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਰਤੀ ਜਾਏ, ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਦੇਵੇ।

ਹਿੰਦੂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ—

- ਸਿੱਖ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵਸੇ ਹਨ, ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਾਹਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਸੰਪਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਇਕੱਲਾ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਅਪਣਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਗੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਥਾਂ ਦੇਣ ਨੂੰ 'ਵੱਖਵਾਦ' ਦਾ ਨਾਂ ਦੇਣਾ ਸਿਆਸੀ ਬੇਸਮਝੀ ਹੈ।
- ਸਮਾਂ ਆਏਗਾ (ਇਹ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ) ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਉਚੇਰੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਗੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤਕ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਹਿੰਦੂ ਇਸਾਈ ਬੋਧੀ, ਜੈਨੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਗਿਣੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹਨ, ਇਕ ਫਜ਼ੂਲ ਜਹੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜੋ ਖਾਹਮਖਾਹ ਗ਼ਲਤ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਂਝੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਾਂਝੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ।
- ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਭਿੰਡਰਾਵਾਲਾ ਜਦੋਂ ਡੇਰੇ ਲਗਾਈ ਬੈਠਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਭਿੰਡਰਾਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਖੁਦ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਭਿੰਡਰਾਵਾਲਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਖਾਵੇ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਰੈਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਭਿੰਡਰਾਵਾਲਾ ਦੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਜਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਝਵਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਚੜਤ ਵਿਚ ਆਏ ਸਿੱਖ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਲਣ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਹਿੰਦੂ ਸੂਝਵਾਨਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਗੇ ਆਉਣ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ। ਫੌਜ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਮੰਗ ਹੁਣ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕੇ ਵਲੋਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਡਰ ਇਹ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਾਨਮਾਲ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਹੱਦ ਦਾ ਸੂਬਾ ਹੈ। ਉਂਝ ਵੀ ਫੌਜ ਛਾਉਣੀਆਂ ਵਿਚ ਇਥੇ ਵਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਵੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਮੰਗ ਨਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਕਿਉਂ ਗਵਾਦੇ ਹਨ ?
- ਬੋਲੀ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ' ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਛੜ ਕੇ ਬਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਣਿਆ ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇਸਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਗਏ। ਜੇਕਰ ਹਿੰਦੂ ਵੀਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਲ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹੱਦਾਂ ਤਰੱਕਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਚੰਦੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਮੱਸਲਾ ਵੀ ਦਰਪੇਸ਼ ਨਾ ਹੁੰਦਾ।

ਦੋਨੋਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਸੋਚਣ ਲਈ :

- ਸਮੁੱਚੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬੜੇ ਨਾਕਸ਼ਾ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੈਸਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੋਹਨਤਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦੇ ਦੀ ਵਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਵਿਚ ਦੁਰਗੱਤੀ ਹੈ। ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉੱਲਟ ਹਨ। ਇਸ ਅਮਲ ਵਿਚ ਮਾਲਕ ਜਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਜੇ ਮੋਹਨਤਕਸ਼ ਜਮਾਤ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ 'ਕ੍ਰਿਤਪ੍ਰਧਾਨ' ਰਾਜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਅਪਣਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ।
- ਸਾਧਾਰਨ ਬੰਦਾ ਅਪਣੇ ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁੱਖੀ ਸਾਂਦੀ ਵੱਸਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖਿਚਾਅ ਬਣਿਆ ਰਹੇ, ਕਰਫਿਊ ਲਗੇ ਰਹਿਣ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਫਰਤ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਣਿਆ ਰਹੇ, ਵਾਤਵਰਨ ਨੂੰ ਸੁਖਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰਕੂ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਜਾਏ। ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੂਝਵਾਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਹੀ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵੀ ਆਂਦਾ ਹੈ, ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਹੈ।

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

19 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਹੋਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਸਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ 'ਸਮਤਾ' ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ—ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਠਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਦੋਵੇਂ ਫਿਰਕੇ ਯਾਨੀ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਮਨੋਵਿਰਤੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਦੀ ਸੋ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਫਿਰਕੂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਹੋਂਦ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੇ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਇਸ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਗਲਤ ਸੋਚ ਦਾ ਕਾਰਣ ਵੱਖ ਵੱਖ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੀ ਧਰਮ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵੰਡ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਹੋਂਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਦੀ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਭਿਆਚਾਰ ਧਰਮ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਰੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ—ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਖਾਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਸਾਂਝੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਰਕੂ ਵੰਡ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਿੱਖ, ਧਰਮ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਵੀ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰ/ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਨਾਲ—ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਜਾਂ ਸਿੱਖ—ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵੰਡ ਜਾਂ ਸਾਂਝ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ ਧਰਮ ਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਸੋਚ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰਕੂ ਸੋਚ ਸਾਡੇ ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਾਂ। ਸਿੱਖ ਹਿੱਤ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ ਹਿੱਤ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇ ਹਿੱਤ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਹਨ

ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ, ਕਿਸਾਨ ਦੇ, ਵਪਾਰੀ ਦੇ ਜਾਂ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਹਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਵੀ। ਇਸੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਹੋਂਦ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਹੋਂਦ ਦੀ ਨਹੀਂ।

ਸੁਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਹੈ, ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸ ਤੋਂ? ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੰਗਾਲੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਗਲਬਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਗੱਲ ਉਠਾਈ। ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਿਮ ਬੰਗਾਲੀ ਦੀ ਅਸਾਮੀ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਿਮ ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਅਸਾਮੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਹਿਚਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹਰ ਕੌਮ ਨੂੰ ਹੱਕ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੋਂ ਕਿ ਕੌਮ ਸਿਰਫ ਧਰਮ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਲੋੜ ਹੈ ਇਸ ਹੱਕ ਲਈ ਲੜਨ ਦੀ ਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਸਾ ਸਾਂਭਣ ਦੀ ਮਾਣਤਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕੀਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ ਥੱਲੇ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਹੋਂਦ ਹੀ ਖਤਮ ਨਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਹਿਚਾਣ ਦੀ, ਨਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਜਾਂ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਦੀ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ, ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ. ਮੁਸਲਮ ਲੀਗ ਤੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਫਿਰਕੂ ਦਲਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਦਲ ਨਾਂ ਵੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਮੁੱਕ ਜਾਏਗੀ? ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਰਹੇਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਾਲ ਵਿਚ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। ਜੇ ਅੱਜ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਿਰਫ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਲੜਨ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਕਲ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਪਾਰਟੀ ਅੱਗੇ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਤੇ ਫਿਰਕੂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਲਾ ਫਰਕ ਸਮਝੀਏ ਤੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲੰਬੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਲੜਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਫਿਰਕੂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨੂੰ ਨੰਗਿਆਂ ਕਰੀਏ। ਫਿਰਕੂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵੇਲੇ

ਹੋ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਾਂ ਦਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਖਾਸਾ ਹੀ ਫਿਰਕੂ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹੋਣ। ਜਿਵੇਂ ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ. ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਅਤੇ ਜਮਾਇਤੇ ਇਸਲਾਮੀ

ਦੂਜੇ-ਉਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਖਾਸਾ ਫਿਰਕੂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜੋ ਆਪਣੇ ਦੁਨੀਵੀ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ, ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਮਨਸੂਬਿਆਂ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਜਦੋਜਹਿਦ ਆਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝੀਏ।

ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਭਾਵ ਹਾਕਮਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਉਸ ਤਬਕੇ ਤੋਂ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਤ ਫਿਰਕੂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਪੂਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਜਮਾਤਾਂ ਫਿਰਕੂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੇ ਫਿਰਕੂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ।

ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਭਾਵ ਧਰਮ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਰਾਜਸੀ, ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਆਰਥਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਇਹ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਦੂਜੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਰੋਧਾਤਮਕ ਹੈ।

ਇਥੇ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵੀ ਦੁਹਰਾਉਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਸਟੇਟ, ਰਾਜ ਵਿਵਸਥਾ (ਪੌਲਿਟੀ) ਤੇ ਸਟੇਟ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਿਰਾਂ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਸਮਝਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ "ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਬਾਣੀਆ ਸਟੇਟ ਹੈ" ਆਦਿ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਚੋਖਟੇ ਵਿਚੋਂ ਪਰਖ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਜਾਂ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਫਿਰਕੂ ਸਟੇਟ ਦੀ ਸਹੀ ਉਦਾਹਰਣ ਈਰਾਨ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਸਟੇਟ ਇਸਲਾਮਕ ਹੈ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਫਸਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਜੋ ਕਿ ਸਟੇਟ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਤ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੱਖਪਾਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਗ਼ਲਤ

ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਫਿਰਕੂ ਹੈ। ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਰਾਜ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਹਿਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਜੋ ਸਟੇਟ ਦਾ ਖਾਸਾ ਮੁੱਦਾ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਮਾਤੀ ਘੋਲ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਘੋਲ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਖੀਏ।

'ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਲਾਅਣਤ ਹੈ' ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਭੁਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਇਕ ਪਿਛਾਂਹ ਖਿਚੂ ਰੁਝਾਣ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਜਮਾਤੀ ਘੋਲ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵੰਡਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਮਾਤੀ ਘੋਲ ਨੂੰ ਪਿਛਾਖੜੇ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਆਦਮੀ ਤੱਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅੱਜ ਜੇਕਰ ਇਕ ਖਾਸ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਜਾਂ ਤਰੱਕੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਅਪੀਲ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਭਈਆਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਨਾ ਆਉਣ ਕਾਰਣ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਦਿਹਾੜੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਵੀ ਵੱਖਵਾਦ ਦੀ ਮੰਗ ਦੀ ਅਪੀਲ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ 'ਆਉ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜੀਏ' ਸਿਰਫ ਨਾਅਰਾ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਲੋੜ ਹੈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਬਕਿਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ। ਅੱਜ ਵੱਡੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ, ਦਰਮਿਆਨੇ, ਛੋਟੇ ਤੇ ਭੂਮੀਹੀਣ ਨੂੰ, ਵਪਾਰੀ ਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਨੂੰ ਵੱਖਵਾਦ ਜਾਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤੋਂ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਲੋੜ ਹੈ ਉਸ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲੜਾਈ ਦੇਣ ਦੀ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਰੱਖਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਵੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

... ਏਸ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ-ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ (ਗੁਜਰਾਤ) ਇਕ ਵੱਡਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕੇਂਦਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਕਪੜਾ ਮਿਲਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਵਡੀਆਂ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ-ਮਜ਼ੂਰ ਮਹਾਜਨ ਅਤੇ ਸਾਰਨੀ ਕਾਮਗਾਰ ਸਭਾ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਨ। ਮਜ਼ੂਰ ਮਹਾਜਨ ਜੋ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਯੂਨੀਅਨ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਯੂਨੀਅਨ ਸਾਰਨੀ ਕਾਮਗਾਰ ਨੇ ਸਮੂਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਪੜਾ ਮਿਲਾਂ ਦੇ ਸੈਕਟ ਦੌਰਾਨ ਛਾਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਇੱਕੋ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਛਾਟੀ ਨੇ

ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ।

ਇਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਅਸਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਬੰਬਈ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਸਿਰਫ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਯੂਨੀਅਨ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰ-ਮਹਾਜਨ-ਫਿਰਕਾ ਅਧਾਰ ਤੇ ਬਣੀ ਵਡੀ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚ ਮੁਸਲਿਮ-ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਾਂਹ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੰਕਟ ਦੌਰਾਨ ਪਹਿਲਾ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਮੁਸਲਮ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪਲੇਟ ਫਾਰਮ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜ ਨਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੁਸਲਿਮ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਸਾਰਵੀ ਕਾਮਗੀਰ ਸਭਾ ਵੱਲ ਰੁਝਾਣ ਵਧ ਗਿਆ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪੁੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਸਿਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਣ ਲਗ ਪਏ ਕਿ ਫਿਰਕਾ ਵੰਡ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਬਣੀ ਯੂਨੀਅਨ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਖੰਬੀ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਸੰਬੰਧੀ ਹੈ। ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀ ਚੇਤਨਾ ਬਾਰੇ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਪੀਸ ਮੀਲ ਤੇ (Issue oriented) ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਲੰਮੀ ਲੜਾਈ ਲਈ ਕਾਰਗਰ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਜ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਫੌਜੀ ਦਾਖਲੇ ਨੂੰ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਉੱਤੇ ਛਾਪਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸੁਖਾਲੇ ਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸਿੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੀ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਹੀ ਗੱਲ ਜੇਕਰ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਲੋਕ ਸਮੂਹ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਖੋਹੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਦੂਜੇ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ, ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਜਮਾਤੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਨਾ ਵੇਖੀਏ।

ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਮਕਸੂਦ ਜਮਹੂਰੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲਾਮਬੰਦੀ ਸਿਰਫ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਚੇਤਨਾ ਵਧਾਉਣ ਦੁਆਲੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਗੁਰੁਪ੍ਰਾਸ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਦੀ ਅਪੀਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰ ਕਰਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਹੀ ਗੁਆ ਬੈਠੇਗੀ। ਲੋੜ ਹੈ ਯੂਜ਼ਨਾ ਬੁੱਧ ਪਹੁੰਚ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਵੇ।

ਸਮਾਂ ਲੰਘਣ ਨਾਲ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਬਾਹਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਜੋ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਫੌਜੀ ਨੁਕਤਾ-ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਕ ਅੰਨ੍ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਗ਼ੈਰ ਬਚਾਅ ਦੇ ਵਰ੍ਹਦੀਆਂ ਗੱਲੀਆਂ ਵਿਚ ਧੱਕ ਕੇ ਵਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਘਬਰਾਹਟ ਕਾਹਲ ਅਤੇ ਬਦਲ ਲਊ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੋਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪੁਰ ਅਮਨ ਮੌਰਚਾ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਥਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ, ਜਾਂ ਯਾਤਰੂ ਸਨ ਜਾਂ ਗੁਰ-ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ, ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟੱਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਇਹ ਵਡਾ ਦੁਖਾਤ ਇਕ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਫਿਕਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਹ ਫਿਕਰ ਹੋਰ ਵੀ ਡੂੰਘਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਕ ਨਾਲਾਇਕੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਐਕਸ਼ਨ ਉੱਤੇ 'ਫੌਜ' ਦਾ ਕਮਾਂਡਰ ਇਨਚੀਫ ਫਖਰ ਕਰਦਾ ਹੈ : ਇਕ ਐਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਫੌਜੀਆਂ ਦਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦਾ ਏਨਾ ਵਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਖਰ ਦਾ ਨਹੀਂ।

—ਦਿਲੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਅਸੀਂ ਸ਼ੜਕ ਤੇ ਸਿਰਫ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਨਾਂ ਆਈਏ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਦਾਜ ਕਾਰਣ ਸਾਡੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹਰੀਜਨ ਜਿਉਂਦਾ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਬੰਦ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਲੱਠਮਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਰੋਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੇ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਗ਼ਲਤ ਵਤੀਰੇ, ਹਰੀਜਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਫ਼ੀ ਹੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬੇਪੁਤੀ ਜਾਂ ਐਸੇ ਸੰਬੰਧਨ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਪਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹੋਣ, ਨੂੰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਵਾਰ ਸਮਝੀਏ। ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਇਕੋ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਜੀਣ ਦਾ ਹੱਕ ਖੋਹ ਲੈਣਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਚੰਗੇਰੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਜੀਣ ਦਾ ਹੱਕ ਤਿਲ ਤਿਲ ਕਰ ਕੇ ਖੋਹਣਾ, ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਮੁਝਾਬਕੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਘਿਨੌਣੇ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਿਰੋਧੀ ਕਦਮ ਹਨ।

- ੦ ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ, ਸਿੱਖ, ਇਸਾਈ ਦਲਿਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਕ ਖੁਸ਼ੀ-ਵੱਸਦਾ ਰਸਦਾ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਧਰਤੀ ਫੌਜੀ ਬੂਟਾਂ ਬੱਲੇ ਨਾ ਰਵੇ।
- ੦ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋਈ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਜੱਜਬਿਆਂ ਨੂੰ ਠੰਝ ਪ੍ਰਚਾਈ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬੇਗੁਨਾਹ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੂਜਿਆਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਘੜੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਵੰਡਾਉਣ।
- ੦ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਾਂ ਕਿ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੁਝ ਕੁ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜੋ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਨੂੰ ਬੇਇਜ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਗ਼ਲਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।
- ੦ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਸਿੱਖ ਮਰਿਯਾਦਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਫੌਰਨ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ੦ 6 ਜੂਨ ਦਾ ਦਿਨ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦਾ ਦਿਨ ਹੋਵੇ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਸਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦਰਮਿਆਨ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਇਹ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜੋ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਅਮਲ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਗ਼ਲਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।
- ੦ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਬਨਾਰਸ ਤੇ ਹਰਦੁਆਰ ਦੀਆਂ ਲੀਰਾਂ ਤੇ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਹਿਰ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਏ।
- ੦ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੇਖਣ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੁਆਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਕਿੰਨੀ

ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਇਕ ਇਲਾਕਾਈ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਪਾਰਟੀ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਇਹ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ।

- ੦ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਇਹ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੌਰਚੇ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਆਗੂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬਕਾਇਦਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।
- ੦ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਮੌਰਚੇ ਨੂੰ 'ਧਰਮ ਯੁੱਧ' ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਮੌਰਚੇ ਦਾ ਹੈੱਡ-ਕੁਆਟਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਜਾਂ ਮੌਕਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰੁੱਧ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇ।
- ੦ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜਾਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜੋ ਗ਼ਲਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਦਰਸ਼ਕ ਕਿਉਂ ਰਹੇ? ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਰਦਾਇਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਵੀ ਬਣਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਾਂਝਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ।
- ੦ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਨ ਲਈ ਐਲਾਨੀਆਂ ਆਖਿਆਂ ਜਾਏ:
- ੦੦ ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਇਕ ਇੰਜ਼ਤਦਾਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ।
- ੦੦ ਅਨੰਦਪੁਰ ਰੈਜ਼ਲੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਧਾਰਾ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਵੱਖ ਰਾਜ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸਨੂੰ ਖਾਰਜ ਸਮਝਿਆ ਜਾਏ।
- ੦੦ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖ ਪਰਸਨਲ ਲਾਅ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਧਾਰਾ 25 ਦੀ ਕੋਈ ਤਰਮੀਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵੱਖ ਪਹਿਚਾਣ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ

ਧਾਰਾ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

੦੦ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਫੋਰਮ ਉਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਮੰਗ, ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਆਦਿਕ ਆਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਹਨ।
੦੦ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੱਕ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੰਡਸਟਰੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਖੰਡ ਮਿੱਲ, ਕਪੜਾ ਮਿੱਲ ਜਾਂ ਕਣਕ ਮੱਕੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਮਿੱਲ ਆਦਿਕ ਆਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਇਹਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਦੇ ਬੱਲਵੇ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲੇ।

੦ ਫੌਜ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਫਾਰਮੂਲੇ ਬਣਾ ਕੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਬੰਦ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਫੌਜ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਦੇਕੜਾ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

੦ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨਾਲ ਸਲੂਕ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਜੋ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਚੋਖਟੇ ਵਿਚ ਪਰਖਿਆ ਜਾਏ। ਇਸ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਦਾ ਅਮਲ ਨਾ ਬਣਨ ਦਿਤਾ ਜਾਏ।

(ਸੂਰੀਆ ਦੇ ਅਗਸਤ ਅੰਕ ਵਿਚੋਂ
ਪੰਨਵਾਂਦ ਸਾਹਿਤ)

• ਇਕ ਰੀਪੋਰਟ :

ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਾਹਿਲਾਵਾਲਾ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਵੱਲੋਂ ਜਬਰ-ਜੁਲਮ—ਜਮਹੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਏਕੇ ਦੀ ਲੋੜ

ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲੀਸ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਜਨਤਕ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਪਬਲਿਕ ਜਲਸਿਆਂ ਤੇ ਪਬੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਫ਼ਾ 144 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਫਾਵੇਂ ਬਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਪੁਲੀਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਿਹੜੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਵਿਚ ਅੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਵੜੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਡਕੌਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਪਰ ਇਹ ਪੁਲਸੀਏ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਚੁੱਪ ਕੀਤੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ। ਪਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੇਰ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਸੱਦਦ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸਰਗਾਸ਼ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਸ ਸੈਕਟਰੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਹੱਕ ਸੱਚ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਗੂ ਤੇ ਜਨਤਕ ਸੁਬੋ-ਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਤੇ ਤਸੱਦਦ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਾਹਿਲਾਵਾਲਾ ਜੋ ਕਿ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ

ਯੂਨੀਅਨ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਆਗੂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਸਦਭਾਵਨਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਕਾਮਰੇਡ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 31 ਜੁਲਾਈ ਬਾਣਾ ਮਜੀਠਾ ਦੀ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਉਪਰ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਫੈਲਾਉਣ, ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਦਾ ਪਰੋਕਾਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਨਜਾਇਜ਼ ਅਸਲੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਬਾਰ ਬਾਰ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਅੱਗੇ ਸਫ਼ਾਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਕ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਆਗੂ ਨਾਲ ਇਹ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੁਲੀਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਬੂਲਗਲ ਬਾਣੇ ਖੜ ਕੇ ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਣੇਦਾਰ ਕੋਲ ਬੈਠਾਹਾਸ਼ਾ ਤਸੱਦਦ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸਦੀਆਂ ਬਾਰਵਾਂ ਬੰਨ ਕੇ ਟੰਗ ਕੇ ਕੱਚੀ ਫਾਂਸੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਲੱਤਾਂ ਪਾੜ ਕੇ ਕੁਰਸੀ ਲਾ ਕੇ ਡਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫ਼ਿਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤਹਿਤ ਕਾਮਰੇਡ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਦਾਹੜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਸੱਦਦ ਸਦਕਾ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਰੀਰ ਨਿਦਾਨ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ

ਬਾਹਵਾਂ ਬੇ-ਹਰਕਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਜੋ ਕਿ ਚੋਰੇ-ਇਲਾਜ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਰਵਤੀਸ਼ ਲਈ ਸੀ. ਆਈ. ਏ. ਸਟਾਫ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਤੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦਾ ਵਫ਼ਦ 6 ਅਗਸਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ! ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੀ. ਆਈ. ਸਟਾਫ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਵੀ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਦੱਸਿਆ ! ਲੋਕ ਦਬਾਅ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਸਦਕਾ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਨੂੰ ਬੁਨੇ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਏ 6 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚੋਂ ਛਡਾਇਆ ਗਿਆ। ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਮੂਹ ਜਮਹੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਫਰਜ਼ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਇਸ ਜਾਬਰ ਵਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤੋੜਵਾਂ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਲਈ ਏਕਾ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ।

ਇਕ ਟਿੱਪਣੀ

ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਗਤਬਤ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਰੇਡੀਓ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਵੀ ਖਬਰਾਂ ਨਸ਼ਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਜਾਂ ਏ.ਪੀ. ਦਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਰੇਡੀਓ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਖਬਰ ਨਸ਼ਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਰੋਸ਼ ਇਹਨਾਂ ਖਬਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਖਾਏ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬੁਨ ਖਬਰਾਂ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਬਾਰੇ ਇਹ ਖਬਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ?

(ਦਿੱਲੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਇਕ ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿਚੋਂ)

ਇਕ ਸੰਖੇਪ ਰਿਪੋਰਟ :

ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਪੰਜਾਬ 11 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮ, ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਲੀਗ ਫਾਰ ਰੈਵਿਊਲੇਸ਼ਨਰੀ ਕਲਚਰ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਕਾ. ਕੇ. ਵੀ. ਆਰ. ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ, ਮਾ. ਖੇਤਾ ਸਿੰਘ, ਚਮਨ ਲਾਲ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸਭਾ ਮਹਿਰਾਜ ਦੀ ਇਕਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੀ-ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਚੱਲਿਆ। ਸਭਾ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚੀਨੀ ਨਾਵਲ 'ਚਮਕਦੇ ਲਾਲ ਸਿਤਾਰੇ' ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਕਾਪੀ ਕਾ. ਕੇ. ਵੀ. ਆਰ. ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਭਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਕਾ. ਬਾਹੂ ਸਤਵਰਗ ਨੇ 'ਜਸਵੰਤ ਕੰਵਲ ਦਾ ਮੁਲਅੰਕਣ' ਨਾਉਂ ਦਾ ਪਰਚਾ ਪੜਿਆ। ਨਵੱਤਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਸਾ. ਖੇਤਾ ਸਿੰਘ, ਚਮਨ ਲਾਲ ਪ੍ਰਭਾਕਰ, ਪਰਮਜੀਤ ਦਰਸ਼ਨ ਨੌਤ, ਤਰਸੇਮ, ਸੁਖਦੇਵ ਪਾਧੀ, ਬਲਦੇਵ ਮਸਤੂਆਂ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਰਾਹੀਂ ਆਦਿ ਨੇ ਬਹਿਸ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹਿਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ। ਕੰਵਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, "ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਖ ਹਾਂ..." ਕਾ. ਕੇ. ਵੀ. ਆਰ. ਨੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, "ਮੈਂ ਰੈਡੀ-ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹਾਂ।" ਕੰਵਲ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਲੋਚਕਾਂ ਦੇ ਪਰਚੇ ਨਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਤਭੇਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਮਤਭੇਦ ਜ਼ਰੂਰ ਸਨ। ਉਨੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ

ਦਿੰਦਿਆਂ ਬਾਹੂ ਸਤਵਰਗ ਨੇ ਕੰਵਲ ਦੀ ਫਿਰਕੂ ਸਮਝ 'ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ, "ਕੰਵਲ ਵਲੋਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ 'ਚ ਰਖੇ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਇਹੋ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਵਲ ਦੀ ਸੋਚ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਹੈ, ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਨਹੀਂ।" ਬਾਦ 'ਚ ਸਭਾ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਵਲੋਂ, ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਏਕੇ ਲਈ ਮਤਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ।

ਸੰਗੀਤ ਮੰਡਲੀ ਬਠਿੰਡਾ, ਸੰਗੀਤ ਮੰਡਲੀ ਜੁਗਰਾਜ ਧੌਲਾ, ਸੰਗੀਤ ਮੰਡਲੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸ਼ੇਰਪੁਰੀ ਅਤੇ ਜਸਵੰਤ ਪਾਧ ਬਲਦੀਪ ਅਤੇ ਅਧਰਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੁਨ ਨਾਟਿਆ ਮੁੰਡਲੀ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰ ਕਾ: ਸੰਜੂਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਐਕਸ਼ਨਾਂ ਭਰਪੂਰ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚ ਰੂਹ ਭਰੀ। ਮਾਲਵਾ ਨਾਟਕ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ 'ਅੰਨੇ ਨਿਸ਼ਾਨਚੀ' ਡਰਾਮਾ ਵੀ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ। ਕ:ਸ:ਪ: ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਅਤੇ ਕ:ਸ:ਪ: ਦੀ ਸਟੇਟ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਡਾਕਟਰ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ, ਪਰੋਸ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਸ਼ਿਪ, ਕਾਲੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ 'ਤੇ ਪੈ ਰਹੇ ਛਾਪਿਆ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ। ਫੌਜ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ 'ਚੋਂ ਤੁਰੰਤ ਵਾਪਸ ਬਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਪੰਜਾਬ ਸੰਕਟ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਾਪਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਜਾਂ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਰ ਇਕ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡੇ ਫਿਕਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਇਥੇ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾਸੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੰਖੇਪ ਲਿਖਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਮੰਤਵ ਸਹੀ ਲੋਕ ਰਾਇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਐਕਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ।

ਸੰਪਾਦਕ

1. ਪੰਜਾਬ ਸਮਸਿਆ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਪਛਾਣੀਏ ० ਮਾਰਕਸੀ ਵਿਚਾਰ ਮੰਚ, ਪਟਿਆਲਾ

ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਛੇਤੀ ਖੂਨੀ ਛੇਤੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ, ਹਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਪਸੰਦ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ, ਧਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜਨਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕੋਠਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾੜ ਕੇ, ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਾਇਕਲ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ-ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਚਲਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਖੂਨੀ ਕਹਿਰ ਚਾਹਿਆ ਗਿਆ।

ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ, ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਧਾਰਮਕ ਕਟੜ ਜਨੂੰਨੀ ਖੂਨੀ ਜਥਿਆਂ ਵਲੋਂ ਵਿੱਢੀ ਹੋਈ ਕਤਲ ਮੁਹਿੰਮ ਕਾਰਣ ਡਰ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਰ ਇਕ ਨਾਗਰਿਕ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਨਾਗਰਿਕ, ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਇਹੀ ਡਰ ਲੈ ਕੇ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ, ਕਿ ਜਿਉਂਦਾ ਵਾਪਸ ਆ ਸਕਾਂਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝਕੇ ਕਾਤਲਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਪਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਕਰਫ਼ਿਊ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਉਣਾ ਦੁੱਭਰ ਕਰ ਦੇਣ ਕਾਰਣ, ਲੋਕ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਐਂਧੇ ਸਨ। ਉਹ ਵਾਹ.ਵਾਹ, ਫਿਰਕੂ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਤਲਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਮਾਲ ਦੀ ਸੁਰਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਹੋਈ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਾਰਣ, ਸਮਾਜਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਤਿਕਰਮਾਂ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਅਤੇ ਗੁੱਝੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਰਾਹਤ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਸਿੱਖ ਜਨਸਮੂਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਸੱਟ

ਵੱਜੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਫੌਜੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੁਰਾਰਜੀ ਧੜਾ ਲੋਕ ਦਲ, ਸੀ. ਪੀ. ਐੱਫ਼ੀ. ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਾਕਮ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਇਕ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਪਛੇਤੀ ਹੋਣ ਲਈ ਵੀ ਇੰਦਰਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਧੜਾ, ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. (ਬੰਗਲੁਣਾ) ਅਤੇ ਸੀ. ਪੀ. ਐੱਮ., ਇਸ ਘਟਨਾ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੱਠ ਧਰਮੀ ਕਾਰਣ ਇਹ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ। ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਪੜਾਅ ਵਿਚ, ਉਹ ਦਬੇ ਸੁਰ ਵਿਚ ਇਸ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ, ਕਮਿ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਯੂਕਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਬਾਕੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸਮਸਿਆ ਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿੱਕੇ ਮੋਟੇ ਨੁਕਸਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਰੁੱਧ ਡਟਵੇਂ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਦਰੁਸਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਯੂਕਰੀ ਤਾਂ ਅਣਚਾਹੇ ਹੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤ ਗਈ ਹੈ।

ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਦੇ ਬੀ ਬੀਜਣ ਅਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਹਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਪਸੰਦ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਵਰਗੇ ਪੁਰਾਣੇਪੰਥੀ, ਧਾਰਮਕ ਕੱਟੜਵਾਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੇ ਜਿਥੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਨਫ਼ਰਤ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਕੌਝਾ ਕਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸਨੇ ਮਧਯੁੱਗ

ਵਿਚੋਂ ਉਠੀ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੂਲ ਤੱਤ ਨਾਲ ਵੀ ਖਿਲਵਾਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਹਾਕਮ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ, ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਲੋਂ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ, 'ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੱਥ' ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੱਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਡੂੰਘੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਲਹਿਰ ਭਾਵੇਂ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਪਿਛਾਖਤ, ਉਸਦੇ ਪਿਛੇ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਹੱਥ ਹੋਣ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲੱਗਣਾ ਇਕ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਵਾਕੰਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹ 'ਬਦੇਸ਼ੀ ਹੱਥ' ਹਰ ਲਹਿਰ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਅਲੋਕਾਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਪਸਰੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਰਣ ਸਾਮਰਾਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਆਪਸੀ ਖਹਿ ਭੇੜ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਫੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਖਦੇੜਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਿੱਤੇ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉੱਠਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਘੁਸਪੈਂਠ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਮਸਲੇ ਦਾ ਇਕ ਪੱਖ ਹੈ, ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਗੌਣ ਪੱਖ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ, ਫੈਲਣ ਅਤੇ ਫੇਲ ਹੋਣ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਖ ਉਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸਦੀ ਸਫਲਤਾ ਜਾਂ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾਕੁੰਨ ਤੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰੀ ਤਾਕਤ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਜਾਂ ਮੱਠੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਲਹਿਰ ਦੇ ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨਚਾਹੇ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢਣਾ ਦਰੁਸਤ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੁਝ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨਿਰਣਾ, ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੀ ਅਕਾਲੀ-ਕਾਂਦਰ ਲੜਾਈ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭਿੜ ਰਹੀਆਂ ਦੋ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਟੱਕਰ ਦਾ ਹੀ ਅਕਸ ਹੈ। ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਇਹ ਲੜਾਈ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਭਾੜੇ ਦੇ ਟੱਟੂਆਂ ਵਲੋਂ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਾਮਰਾਜ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਦੇਣਗੇ, ਇਹ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਿੰਨੀ ਸਿੱਧੜ ਫਾਰਮੂਲੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਤਲਵੰਡੀ, ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ

ਏਜੰਟ ਕਹਿਣਾ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਬਾਦਲ-ਲੈਂਗਵਾਲ ਧੜੇ, ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਰੂਸੀ ਸਮਾਜਕ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਪਿੱਛੂਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਨਾਂ ਧੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਦੋਵੇਂ ਸਾਮਰਾਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੀ, ਬਿਨ ਤਨਖਾਹੋਂ ਫੌਜ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ, ਸਿਰੇ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਿੱਤੇ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਦੋ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਫਿੜਣੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਲੋਟੂ ਸ਼ਰੋਣੀ ਦੇ ਆਪਸੀ ਧੜਿਆਂ ਦੀ ਖਿਚੌਤਾਣ, ਕਿਸੇ ਕੱਲੇ ਕਹਿਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਕਾਢ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਜਾਂ ਉਸ ਪਿੱਛੇ ਕਿਸੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੋਈ ਹਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ? ਕੀ ਉਹ ਮਹਿਜ਼ ਕਿਸੇ ਦੀ ਚੁੱਕ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹੀ ਲੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ? ਨਹੀਂ, ਹਰ ਲਹਿਰ, ਉਸ ਖਿੱਤੇ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਮੰਗਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਮਸਲੇ ਤੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਲਹਿਰ ਉਠ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਚਾਲਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕ-ਪੱਖ ਵੱਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਲੋਕ-ਵਿਰੋਧੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਦੁਖਦਾਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਲਈ ਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਾਕਮ ਇੰਦਰਾ ਸਰਕਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ। ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੀ ਆਪਣੀ ਮੁਖ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਪਰਦੇ ਤੇ ਉਭਾਰਿਆ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਸਦਾ ਲਈ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਸਹਿਮ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕੋ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸ਼ੂਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜਿਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਨੇ, ਅਸਾਮ ਐਜੰਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਾਂਗ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਗੱਲ ਬਾਤ ਲਈ ਸੱਦ ਕੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਅਤੇ ਜ਼ਲੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਉਹ ਵਕਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਵਿਚੋਂ ਨਿਖੇੜਣ ਵਿਚ ਵੀ ਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ

ਬਣਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਲੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਸਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੀ ਇਸ ਦੁਖਾਂਤ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭਾਗੀਦਾਰ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੋਝੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਗਰਜਾਂ ਲਈ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਉੱਠੀ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਵਾਰਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਲਿਆਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਮਜ਼੍ਹਬਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਅਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਮਸਲੇ ਜਿਉਂ ਦੇ ਤਿਉਂ ਖੜੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਗੋਂ ਅਖੌਤੀ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਡੰਡੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦਬਾਉਂਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਕਦੇ ਪੰਜਾਬ, ਅਸਾਮ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਦੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਰ ਵਾਰ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਮਾਰਕਸੀ-ਲੈਨਿਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾ ਲੈਣ ਕਾਰਣ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਲੱਟੂ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਉਠਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਕਾਰਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦਰੁਸਤ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਅਪਣਾ ਕੇ, ਗਲਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਾਅਰਿਆਂ ਹੇਠ ਲੜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਸਗੋਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਕੋ ਕੌਮੀਅਤ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਇਸ ਦੀ ਉੱਘੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਖੜ ਜਾਣਾ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਦੂੱਜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਹਿਲ-ਕਦਮੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਚੰਗਤ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ, ਦੂੱਜੇ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੰਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫੁੱਟ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਦਾ ਮੰਦ-ਭਾਗਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਕ ਜਨੂੰਨੀ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਟਹਿਰੇ 'ਚ ਖੜੀ ਸੱਭ ਤੋਂ ਘਿਣਾਉਣੀ ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੁਜ਼ਰਿਮ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ, ਭਾਰਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਲੱਟੂ ਰਾਜ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਹੱਥ, ਦੇਸ਼ ਭਰ ਅੰਦਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ, ਜਾਤ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪਾੜਨ ਲੜਾਉਣ ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂੱਜੇ ਹੱਥ, 'ਫੁੱਟਪਾਊ' ਤੇ 'ਵੱਖਵਾਦੀ' ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜਹਾਦ ਦਾ ਖੇਡ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਜੰਮੂ, ਭਵਿੰਡੀ, ਜਲਗਾਉਂ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਾਨ੍ਹਪੁਰ; ਅਸਾਮ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਇਸ ਮੁਜ਼ਰਮਾਨਾ (ਡਬਲ) ਰੋਲ ਨੂੰ ਪਰਤੱਖ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਗੁੱਝੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਕਿ ਇਹ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ, ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਰੀਕ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਪਾੜ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸਹਿਮੇ ਹੋਏ ਹਿੰਦੂ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੰਭੇ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਗੰਦੀ ਲਾਲਸਾ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਫਿਰਕੂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਅਤੇ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਕਹੀਰੇ ਵਾਂਗ ਚਮਕਾਇਆ। ਪਰ, ਜਦ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੱਢਿਆ ਇਹ ਬੋਤਲ ਦਾ ਭੂਤ, ਬਾਅਦ 'ਚ, ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹੀ ਖਤਰਾ ਅਤੇ ਸਿਰਦਰਦੀ ਬਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਝੁੱਟ ਆਪਣਾ ਕਾਂਟਾ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੀ ਕਹਿਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਵਟ ਗਈ। ਸੋ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਾਕਮ ਫਿਰਕਾ-ਪ੍ਰਸਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕਹਿਰਵਾਨ—ਉਹ ਇਕੋ ਹੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਬਦਲਵੇਂ ਰੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਪਣਾ ਇਕੋ ਹੀ ਮਤਲਬ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚੋਂ)

ਕੌਮੀਅਤ ਦ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ।

ਮੌਜੂਦਾ ਘੱਲੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਧਰਮ ਯੁੱਧ' ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਫਿਰਕੂ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਅਖ-ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਦੂਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਧਰਮਯੁਧ ਦੀ ਆੜ ਹੇਠ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮਾਰੂ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਣ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਣ ਫੁੱਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਅਕਾਲੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਪਣਾਈ ਫਿਰਕੂ ਅਤੇ ਸੋਝੀ ਸਿਆਸੀ ਪਹੁੰਚ ਕਾਰਣ ਮੌਜੂਦਾ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਵੀ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਜੇ ਕੋਈ ਭਲੇਮਾਣਸ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੱਕੀ ਮਗ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇ, ਇਹ ਉਸਦੀ ਤੰਗਨਜ਼ਰੀ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਚਲਾਈ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਮਰਾਜੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਟਕਸਾਲ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਕਦੇ ਵੀ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਾਮਰਾਜੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਘੱਲ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਛੂਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਠੱਸ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਏਜੰਟ ਜਾਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਇੰਦਰਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਏਜੰਟ ਕਹਿ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਮਸਿਆ ਉਪਰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਫੇਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹੁਣ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਆਪਣੀ ਲੜਾਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਘੱਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਠਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਣ ਅੱਜ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਖਤਰਾ ਮੰਨ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲੜਣ ਲਈ ਕਮਰਕਸ਼ ਕਰੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਫੁੱਲ-ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਕਦੀ ਉਪਰੋਂ ਨੱਸੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਂਗੋਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੈ। ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਉਪਜ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਇਕੋ ਇਨ੍ਹ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਵਰਤਾਰਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਧਾਰਮਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੁਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ, ਅਤੇ ਲੋਕ ਰੋਹ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਮੋੜਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਣ, ਆਮ ਜਨਤਾ ਵਲੋਂ ਧਾਰਮਕ ਜ਼ਜ਼ਬਾਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਕਾਰਣ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਰੋਹ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ 'ਪਾੜੇ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰੋ' ਲਈ ਲੁਟੇਰੀਆਂ ਹਾਕਮ ਜ਼ਮਾਤਾਂ ਵਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂ-ਧਰਮ ਵਲੋਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਧਰਮਾਂ—ਇਸਲਾਮ, ਬੁੱਧ, ਜੈਨ, ਈਸਾਈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਧਰਮ ਵਲੋਂ ਖਤਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਪੰਥ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ', ਜਾਂ 'ਇਸਲਾਮ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ' ਵਰਗੇ ਨਾਅਰੇ ਪੈਦਾ

ਨਾ ਹੋਣ। ਇਹ ਨਾਅਰੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਸਾਰ ਹੀ ਦਮ ਘੁਟ ਕੇ ਸ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਣ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਪੈਰੋਕਾਰ ਵੱਡੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਜੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਲੋਂ ਕਿਉਂ ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਪੱਗਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬਾਹਰਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਓ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਾਸਤਿਕ ਹੀ ਹੋਵੇ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਲੋਂ ਚਲਾਏ 'ਧਰਮ ਯੁੱਧ' ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦੇ ਉਪਰੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਇਹ ਬਹੁਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਚੰਬਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਪਰ ਨਿਰੋਲ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਉਂ ਉਪਰ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਲੜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤਕ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਮੁਖ ਚੋਰ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਆਰਥਕ ਮੰਗਾਂ ਉਪਰ ਹੀ ਕੇਂਦਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸਿਰਫ਼ ਧਰਮ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਜਾਂ ਧਾਰਮਕ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਹੀ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਹਾਕਮ ਜ਼ਮਾਤ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਉਪਰ ਮਾਰੂ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਖੁੱਲੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ। ਆਮ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਧਾਰਮਕ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਆਰਥਕ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਰ ਹੀਲੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਘੱਲ ਵਿਚ ਉੱਠਦੀ। ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਿਆ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਜਾਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੀ. ਆਈ. ਏ. ਦਾ ਏਜੰਟ ਕਹਿ ਕੇ ਮੱਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਗੂ ਕਿਸੇ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਏਜੰਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਮੁੱਚੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਲੋਕ ਉਸ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਕਰੋ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਜੇਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਘੱਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮੁਕਤੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਬੇਸ਼ਕ ਉਹ ਭੁਲੇਖੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੀ ਹੋਣ। ਜੇ ਕੁਝ ਇਨਕਲਾਬੀ 'ਬੁਧੀਜੀਵੀ'

'ਧਰਮ ਯੁੱਧ' ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ, ਇਸਨੂੰ ਬਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਚਲਾਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ 'ਧਰਮ ਯੁੱਧ' ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਬਦੇਸ਼ੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਕਠ-ਪ੍ਰਤਲੀਆਂ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਤਰਸ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੀ-ਕੋਈ ਲਹਿਰ ਸਿਰਫ 'ਬਾਹਰੀ ਤਾਕਤ' ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਇੰਨਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਚੱਲ-ਸਕਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਲਹਿਰ ਦੀ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਤਾਕਤ' ਦਾ ਕੋਈ ਰੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ? ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਰਧ-ਵਿਕਾਸੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਹੈ ਦੱਸਤੋ! ਜਿਹੜਾ 'ਧਰਮ ਯੁੱਧ' ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਚਾਲਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਪਰ ਲੀਕ ਫੇਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਉਂ ਲਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਲੁਟੇਰੀ ਜਮਾਤ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰੂਸ ਜਾਂ ਚੀਨ ਦੇ ਏਜੰਟ ਹਨ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਮੰਨ ਲਈਏ? ਕੀ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਰੂਸ ਜਾਂ ਚੀਨ ਦੇ ਕਹੇ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਕਲਾਬ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ?

ਦੋਸਤੋ! ਅੱਕੀਂ ਪਲਾਹੀਂ ਹੱਥ ਮਾਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮਸਲੇ ਦਾ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ। ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਵਾਹੇ ਜਬਰ ਦੇ ਕੁਹਾੜੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੋੜਣ ਲਈ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਜੁੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਲੁਟੇਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਧੜਾ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਬੇਸ਼ਕ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਮੰਘਰਸ਼ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰੇ। ਸਿਰਫ

ਧਾਰਮਿਕ ਮੁੜ-ਸਰਜੀਤੀ ਦੇ ਰੁੜੀਵਾਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਅੰਦਰ ਫਿਰਕੂ ਜਨੂੰਨ ਭੜਕਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਫਿਰਕੂ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸ਼ੰਦੀ ਦੀ ਜੋ ਖੇਡ ਖੇਡੀ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਸਹੀ ਮਾਹੜਿਆਂ 'ਚ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਇਕਮੁੱਠਤਾ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹਰਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਲੁਟੇਰੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ 'ਚੋਂ ਫਾਇਦਾ ਤੇ ਤਕੜਾਈ ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ, ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਫਿਰਕੂ ਦਹਿਸ਼ਤਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਖੁਲੇ ਆਮ ਤੇ ਡਟਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਫਿਰਕੂ ਵਥਾ ਵਿਰੁੱਧ ਡਟਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਹਾਕਮਾਂ ਹੱਥੋਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਸਫਾਏ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਹੁਣ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮੁਜਰਿਮ ਤੇ ਇਸਦੀ ਅਸਲੀ ਜੜ੍ਹ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਗੱਲ ਇਉਂ ਨਹੀਂ। ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਅਸਲੀ ਦੋਸ਼ੀ ਤੇ ਇਸਦੀ ਅਸਲੀ ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਮਹਿਜ ਇਕ ਹੱਥਾ (Vehicle) ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਹੱਥੇ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਤੇ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਹੋਰ ਸਨ—ਜੋ ਇਸ ਸਾਰੇ ਖੂਨ-ਖਰਾਬੇ 'ਚੋਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਹੀ-ਸਲਾਮਤ ਬਚ ਨਿਕਲੀਆਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੱਧ ਤਕੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

(ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚੋਂ)

ਇਨਕਲਾਬੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਏਕਾ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੀ ਲੋਕ-ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਰੋਲ ਹੈ। ੦

2. ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਰੀਵੀਊ ਰਿਪੋਰਟ ੦ ਹਰਬੰਸ

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਅਕਾਲੀ-ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰ ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਉਭਰੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੰਭੀਰ ਬਹਿਸ ਭੇੜ ਰਾਹੀਂ ਦਰੁੱਸਤ, ਸਿਟੇ ਕੱਢਣਾ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ-ਦਰੁੱਸਤ ਨੀਤੀ ਤਹਿ ਕਰਨਾ, ਕਮਿ. ਇਨ. ਲਹਿਰ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਫੌਰੀ ਸਿਆਸੀ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਹੱਥਲੀ-ਲਿਖਤ ਕਮਿ. ਇਨ. ਲਹਿਰ ਅੰਦਰ ਉਭਰੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਹਿਸ ਭੇੜ ਨੂੰ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲਾਂ ਉਪਰ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਯਤਨ ਹੈ।

ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੇ ਕਾਰਣ

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਾਕਮ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਦੋ ਧੜਿਆਂ—ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਤੇ ਗ਼ੈਰ ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ-ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਰੋਧ (Contradiction) ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜਾਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਹੀ ਭਾਵ ਹੈ, ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਕਾਂਗਰਸ (ਆਈ) ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿਆਸੀ ਜਦੋਜਹਿਦ ਹਾਕਮ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਧੜਿਆਂ—ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਤੇ ਗ਼ੈਰ-

ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਪੜ੍ਹੇ—ਵਿਚਕਾਰ ਤਿਖੀ ਹੋਈ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲੀ ਐਜੰਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣੀ ਇਸ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਮ ਤੇ ਖਾਸ (General and Particular) ਦੋਵੇਂ ਪੱਖ (aspect) ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸੰਸਾਰ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਗੰਭੀਰ ਆਰਥਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਕਟ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸੰਸਾਰ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਅੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਆਰਥਕਤਾ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤਾਕਤ ਉੱਪਰ ਕਾਬਜ਼ ਅਧਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦਾ ਬੰਝ ਲਗਾਤਾਰ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਤੇ ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਜਿਣਸ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ—ਗੈਰ ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ—ਉੱਪਰ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਸੁੱਟੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਵਜੋਂ ਹਾਕਮ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੱਖਾਂ—ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਤੇ ਗੈਰ ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ—ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਰੋਧ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੱਖਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਦਾ ਆਮ ਪੱਖ (General aspect) ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ, ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੈਕਟਰ 'ਚ ਮਸ਼ੀਨਰੀ, ਖਾਦਾਂ, ਸੁਧਰੇ ਬੀਜਾਂ ਕੀਟ ਤੇ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧੀ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ 'ਚ ਹੋਈ ਇਸ ਤਕਨੀਕੀ ਉਨਤੀ (ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ) ਕਾਰਨ ਵੱਡੇ ਭੂਮੀ ਪਤੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ (ਪੇਂਡੂ) ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ 'ਚ ਹੋਈ ਇਸ ਤਕਨੀਕੀ ਉਨਤੀ ਕਾਰਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਲੁਟ ਖਸੂਟ ਕਰਨ ਦੀ ਵਧੀ ਸਮਰਥਾ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾਵਾਰ 'ਚ ਹੋਏ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵਾਧੇ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵਜੋਂ ਇਸ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਸਰਮਾਏ ਦੇ ਇਸ ਵਾਧੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀਆਂ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਸੈਕਟਰ ਅੰਦਰ ਸਮਾਇਆ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਸੈਕਟਰ ਅੰਦਰ ਇਸ ਦਾ ਪੈਚਾ ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਨਾਲ ਪੈਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਸੈਕਟਰ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਗੈਰ ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨੋਂ ਕੱਢੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ

ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ, ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਵੇ—ਹਿਤ, ਜਿਹੜੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਗੈਰ ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ—ਸਿਆਸੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਉਤਰੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲੁਈ ਵੱਧ ਆਰਥਕ-ਸਿਆਸੀ ਅਧਿਕਾਰ ਜਿੱਤੇ। ਅਕਾਲੀ ਮੋਰਚੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਦਾ ਇਹ ਖਾਸ ਪੱਖ (Particular aspect) ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਲੋਂ ਚੁਕੀਆਂ ਆਰਥਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਮੰਗਾਂ ਗੈਰ-ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ (ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਅਤੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ) ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਜਮਾਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਲੋਂ ਆਪਣਾ ਸਿਆਸੀ ਅਧਾਰ ਫੈਲਾਉਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਹੀ ਚੁਕੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਅਕਾਲੀ ਐਜੰਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕਾਰਣ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ 'ਚ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਵੀ ਤਿਖੀ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਹੈ : ਇਕ ਹੱਥ ਦਰਮਿਆਨੀ ਤੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨੀ (ਛੋਟੇ ਜਿਣਸ ਉਤਪਾਦਕ) ਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਹਾਕਮ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਰੋਧਤਾਈ। ਇਸ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਮ ਅਤੇ ਖਾਸ ਦੋਵੇਂ ਪੱਖ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਦਾ ਆਮ ਪੱਖ, ਉਹੀ, ਸੰਸਾਰ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਆਰਥਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਕਟ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਹਾਕਮ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਵਲੋਂ ਸੰਕਟ ਦਾ ਬੰਝ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਜਿਣਸ ਉਤਪਾਦਕਾਂ—ਇਥੇ ਦਰਮਿਆਨੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨੀ—ਉੱਪਰ ਸੁਟਣ ਕਾਰਨ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਦਾ ਖਾਸ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ 'ਚ ਹੋਈ ਤਕਨੀਕੀ ਉਨਤੀ ਕਾਰਨ ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਜਿਣਸ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕੀ, ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ 'ਚ ਹੋਏ ਅਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਈ। ਅਤੇ ਇਸ ਟੱਕਰ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇਕ ਹੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਥਾਂ

ਵੱਡੇ ਫਾਰਮ ਉਸਾਰੇ ਜਾਣ। ਪੰਜ ਬ ਦੇ ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ ਅੰਦਰ ਹੋਈ ਅਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਤਕਨੀਕੀ ਉਨਤੀ ਕਾਰਨ ਇਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਲੋੜ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਅਮਲ 'ਚ ਇਸ ਲੋੜ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਤੋੜ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਣਨ ਵੱਲ ਧੱਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ (ਗਰੀਬ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਕਿਸਾਨ) ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ 'ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਆਰਥਿਕ ਰਿਆਇਤਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਉਤਰੇ ਹੋਏ ਹਨ—ਰਿਆਇਤਾਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਗਰੀਬ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਸੈਕਟ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀਆਂ।

ਇਸ ਦੂਜੀ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਹੋਣ ਦੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜ ਰਹੀ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੀ ਕਿਸਾਨੀ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਲਈ ਇਸਦੇ ਮੌਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਸਰਗਰਮ ਸਿਆਸੀ ਅਧਾਰ ਮਹੱਈਆ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਮੌਰਚੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫੌਜੀ ਕਾਰ-ਵਾਈ ਤੱਕ ਦਾ ਵਿਕਾਸ-ਅਮਲ

ਮੌਰਚੇ (ਅਕਾਲੀ ਐਂਜੀਟੇਸ਼ਨ) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੱਕ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਮਲ ਦੇ ਅਧਿਅਨ ਦਾ ਅਰਥ ਲੜਾਈ 'ਚ ਜੁਟੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਦਾ ਅਧਿਅਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਐਂਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਇੱਕ ਹੱਥ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਆਰਥਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਇਸਦੇ ਸਿਆਸੀ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਪਸਾਰਨ ਵਾਲਾ ਫੈਕਟਰ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਧਾਰਮਕ ਬੁਰਕਾ—ਜਿਹੜਾ ਇਸਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਨ ਇਸਨੂੰ ਪਹਿਨਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਨਾਜਕ (ਧਾਰਮਕ) ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਵਰਤਦਾ ਹੈ—ਇਸਦੇ ਸਿਆਸੀ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਸੁੰਗੋੜਨ ਵਾਲਾ ਫੈਕਟਰ ਸੀ। ਅਕਾਲੀ ਐਂਜੀਟੇਸ਼ਨ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਇਸ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਤਹਿ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇਸ ਐਂਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਰਥਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੁਆਲੇ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਪਸਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਕ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਮੌਰਚੇ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਸਿਆਸੀ ਅਧਾਰ ਦੇ ਪਸਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਐਂਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਆਰਥਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ

ਅਸੀਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ, ਜਦ ਭਿੰਡਰਾਂ-ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਜਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਵੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੁਟੇਰੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਬਰ ਰਾਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਕਦਮ ਦੀ ਹਮੈਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰਾਂਗੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਲ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲੁਟੇਰੀਆਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਜਾਬਰ ਰਾਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਬਲ ਅਤੇ ਤਕੜਾਈ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇ। ਅੱਜ ਜੇ ਭਿੰਡਰਾਂ-ਵਾਲੇ ਤੇ ਉਸਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਤਾਕਤਵਰ ਭੈ ਵਹਿਸ਼ੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਜਿੰਨੀ ਸਖਤੀ, ਬਕਿਰਕੀ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਉਤੇ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਹੋਰ ਵੱਧ ਛੱਪਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਜੀਅ ਉਤੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਪਲਾਂ 'ਚ ਕੁਚਲ ਹ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਏਦੂੰ ਉਲਟ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ—ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਅ ਉਤੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵਹਿਸ਼ੀ ਤੋਂ ਵਹਿਸ਼ੀ ਹਕੂਮਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੀ ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭਿੰਡਰਾਂ-ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਫ਼ਾਇਆ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਤਕੜਾਈ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਭਿੰਡਰਾਂ-ਵਾਲੇ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਪਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਲੋਕ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਫਿਰਕੂ ਸਿਆਸਤ ਸਦਕਾ ਭਿੰਡਰਾਂ-ਵਾਲਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ-ਕਰੋੜ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਸਿਖਿਅਤ ਤੇ ਜਬਰੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਤ ਕੇ ਤੇ ਆਪਸ 'ਚ ਲੜਾ ਕੇ ਲੋਕ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਤੇ ਬੇਮੁਖ, ਉਹ ਇਕ ਉਕਾ ਈ ਪਿਛਾਹ ਖਿਚ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਬੇਮੋਚੀ ਫੌਜੀ ਟੱਰ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜੇ ਇਕ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਦਰੁਸਤ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟੇਰੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਸਿਖਿਅਤ ਤੇ ਜਬਰੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਵਰਦੀਆਂ 'ਚ ਸਜੇ ਮਜ਼ਦੂਰ-ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਲੁੱਟ ਤੇ ਲੋਕ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਖਾਸੇ ਤੋਂ ਜਾਣ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਇਹ ਖੱਬਲੇ ਬੰਸੂ ਕਰੋੜਾਂ-ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਕ-ਜੁੱਟ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੱਟ ਮੂਹਰੇ ਰੋਤੇ ਦੀਆਂ ਬੁਰਜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਢਹਿ ਜਾਣਗੇ।

(ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚੋਂ)

ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਧਾਰਮਕ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁੱਕਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ ਕਿ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਫਰੰਟ ਤੋਂ ਆਰਥਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮੰਗਾਂ ਧਾਰਮਕ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਮਕਾਬਲੇ ਵੱਧ ਤਿਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਭਰਨ ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਯੁੱਧ ਨੀਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਦੋਵਾੜ ਕਰਕੇ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਚ ਅਸਫਲ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੋਈ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਧਾਰਮਕ ਮੰਗਾਂ ਉਪਰ ਵੱਧ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਉਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਅਧਾਰ ਦੇ ਪਸਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕੇ—ਨਾ ਸਿਰਫ ਰੋਕੇ ਸਗੋਂ ਸੁੰਗੜੇ । ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਹ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਅਜੇਹੇ ਧਾਰਮਿਕ-ਜਨੂੰਨੀ ਆਗੂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਅਧਾਰ ਅੰਦਰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਚਣੌਤੀ ਬਣ ਸਕੇ ।

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਪੰਦਾਵਾਰ, ਮੁਖ ਤੌਰ ਤੇ ਖੇਤੀ ਸ਼ੇਕਟਰ ਅੰਦਰ, ਹੋਏ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਧਾਰਮਕ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਪਏ ਅਤੇ ਪੈ ਰਹੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖੇਰੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਖੁਰਦੀ ਸਾਖ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ 'ਬੇਰੇਨ' ਸੰਤ ਮਹੰਤਾਂ ਲੱਭਣੇ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਇੱਕ 'ਸੰਤ' ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਲੱਭ ਪਿਆ । ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ, ਕੁਝ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਵਿਰੋਧਤਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਤੇ ਮੁਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਦੋਵਾੜ ਕਰਨ ਲਈ ਅਕਾਲੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਦ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਲਈ ਉਭਾਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ।

ਅਕਾਲੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਤਾਣ (ਜ਼ੋਰ) ਲਗਾਇਆ । ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਾਣ-ਬੁਝ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਕਾਤਲਾਨਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ—ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਸਗੋਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਹਕੂਮਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ, ਪੁਲਸੀ ਅਫਸਰਾਂ, ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ।

ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਆਗੂ ਵਜੋਂ

ਉਭਾਰਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ :

1. ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਧਾਰਮਕ ਅਧਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਖੇੜਿਆ ਹੈ । (ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤਕੜੇ ਹਿੱਸੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਗਦਾਰ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ)
2. ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਵਲੋਂ, ਧਾਰਮਕ ਅਧਾਰ ਅੰਦਰ, 'ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਚਣੌਤੀਆਂ' ਨੂੰ ਨਜਿਠਣ ਲਈ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਤਾਕਤ ਜਿਹੜੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤ ਸਕਦਾ ਸੀ—ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਖਰਚ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ।
3. ਧਾਰਮਕ ਅਧਾਰ ਅੰਦਰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਵਲੋਂ 'ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਚਣੌਤੀਆਂ' ਕਾਰਨ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਧਾਰਮਕ ਮੰਗਾਂ ਉਪਰ ਵੱਧ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਉਂ ਇਕ ਆਰਥਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਵੱਲ ਤਿਲਕਾਉਣ ਅਤੇ ਉਭਾਰਨ 'ਚ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ।
4. ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਜਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕਤਲਾਂ, ਬੈਂਕ ਡਾਕਿਆਂ ਆਦਿ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨੇ) ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ—ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਕ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਬਚਾਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਗਰਜ ਕਰਕੇ ਖੁਲ੍ਹਮ ਖੁਲ੍ਹਾ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਅਕਸਰ ਉਸਨੂੰ ਚੁੱਪ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ—ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ 'ਚੋਂ ਨਿਖੇੜਨ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ ਹੈ ।
5. ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀ ਏਕਤਾ ਤੌੜਨ 'ਚ ਸਫਲ ਹੋਈ ਹੈ ।
6. ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ (ਖਾਸ ਕਰ ਪੰਜਾਬ) ਅੰਦਰ ਡਰ ਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਉਭਾਰਕੇ ਤੇ ਅੰਤ 'ਚ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਰਾਖੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਤੇ ਇਉਂ ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ ਹੈ ।
7. ਅਕਾਲੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਬਣਨ ਵਲ ਤਿਲਕਣ ਦੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਪੇਂਡੂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਇਕ ਧਿਰ ਵਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨੀ ਅੰਦਰਲੇ ਸਿਆਸੀ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖੇਰਾ

ਪਿਆ ਹੈ।

ਨੋਟ :—ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲ ਚਲ ਰਹੀ ਆਪਣੀ ਜਥੇਜਹਿਦ ਦੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਤੇ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਕਿਸਾਨ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਭਰਨ ਦੇਣ ਲਈ ਚੇਤਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁਲ ਅਜੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਖੁਲ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕੁਲ ਮਿਲਾਕੇ ਜੇ ਦੋਸੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਖੁੰਜੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਤਾਂ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਸਿਧਾ ਏਜੰਟ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਧਾਰਮਕ ਜਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਯੁੱਧ-ਨੀਤੀ ਲਈ ਸਹਾਈ ਸਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੂਰੀ ਖੁਲ ਦੇ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਮਾਜਣ ਲਈ—ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬੋਠਾਉਣ ਲਈ—ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਹਿੰਦੂ ਵੋਟਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਧਾਰਮਕ ਜਨੂੰਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨੂੰ ਪਾਲ ਕੇ, ਇਸ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨੂੰ ਨਜਿਠਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ, ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜਿਠਣ ਲਈ ਜਾਬਰ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਖੂਨੀ ਪੰਜੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਕਾਲੇ ਆਰੰਡੀਨੋਂਸ ਜਾਰੀ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗ਼ੈਰ ਅਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਯੁੱਧ-ਨੀਤੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰ ਗਈ ਹੈ। ਉਝ ਤਾਂ, ਆਮ ਭੋਰ 'ਤੇ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਗ਼ੈਰ ਅਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ, ਅਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਲੜਾਈ 'ਚ ਪਵੇਗੀ ਤਾਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਖੱਟ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਰਥਕ ਅਧਾਰ ਅੰਦਰ ਗ਼ੈਰ ਅਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ ਅਤੇ ਅਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਹੋਰ ਵਧ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣਾ ਇਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਅਤੇ

ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਜੰਮਣ-ਭੋਇਂ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟੇ।

ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਰੋਡੀਓ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸ਼ੇਰੀਲਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ 'ਸਤਾਰਿਆ ਓਪਰੇਸ਼ਨ' ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਦੇਹ ਅੰਦਰ ਫੈਲੇ ਇਸ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ 'ਕੈਂਸਰ' ਦਾ ਫਸਤਾ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧੱਖੇ ਭਰਿਆ ਝੂਠ ਹੈ। ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਕਿਸੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਕਾਢ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸਮਾਜੀ ਲਾਹਨਤ ਨਾਲ ਜਿਨਾਹ, ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਬਾਲ ਠਾਕਰੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਲਵਾਸਕਰ ਵਰਗੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਫਿਰਕੂ ਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਜੁੜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜੁੜਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਕ ਫਿਰਕੂ ਸਖਸ਼ੀਅਤ (ਜਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀ) ਉਭਰਦੀ ਤੇ ਸੀਨ ਤੋਂ ਲਾਭ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਚੰਬੜੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਕੋਹੜ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਪੱਕਾ ਇਲਾਜ ਯਹੀ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਮਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਬੇਬਰਮ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਧਰਮ, ਜਾਤਪਾਤ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਇਲਾਕਾਈ ਵੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਅੰਦਰ ਫੈਲੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਕੋਹੜ ਦਾ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਅੜੇ-ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਹੋ ਸਕਣਾ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਇਸ ਸਮਾਜੀ ਪਰਬੰਧ ਨੂੰ ਧੁਰ ਮੁੱਢੇ ਓਵਰਹਾਲ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ; ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ਤਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਅੰਦਰਲੇ ਸਾਰੇ ਗੰਦ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਜੰਮਣ-ਭੋਇਂ—ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਆਰਥਿਕ-ਸਮਾਜੀ ਪਰਬੰਧ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਪਾਲਣਹਾਰ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬ ਰਾਹੀਂ ਮੁਕੰਮਲ ਫਸਤਾ ਨਹੀਂ ਵੱਢ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਬਲਾ ਨਵੇਂ ਨਾਵਾਂ, ਨਵੇਂ ਜਾਮਿਆਂ ਤੇ ਨਵੇਂ ਰੂਪਾਂ 'ਚ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ।

(ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚੋਂ)

ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜਮਾਤ ਆਰਥਕ ਤੌਰ ਤੇ ਟੁੱਟ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਾਰੇਗੀ। ਅਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਤੇ ਗ਼ੈਰ ਅਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਮੌਜੂਦ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਦਾ ਹੱਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਵੱਧ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਤੇ ਇਕੱਤਰੀਕਰਨ

ਅਤੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ ਅਜਾਰੇਦਾਰੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਟੁਟਣ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਣ 'ਚ ਇਸ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਬੁਰਕੇ ਦਾ ਖਾਸ ਰੋਲ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਬੁਰਕੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਲੜਾਈ 'ਚ ਪੂਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ 'ਚੋਂ ਖੁਦ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਬਕ ਸਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਗ਼ੈਰ ਅਜਾਰੇਦਾਰ (ਸਮੇਤ ਪੇਂਡੂ) ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਹਰ ਆਰਥਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੜਾਈ 'ਚ ਗ਼ੈਰ ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ (ਸਮੇਤ ਪੇਂਡੂ) ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ, ਜਾਤੀ, ਕੌਮੀ ਜਾਂ ਇਲਾਕਾਈ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਮੁਦ ਇਹਦੀ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗੀ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜ ਰਹੀ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀਆਂ ਜਾਤੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ (ਜਟਵਾਦ) ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਰੁੱਧ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਲਈ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹੇਗੀ ਤੇ ਇਉਂ ਇਸਦਾ ਸਿੱਟਾ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਹਾਰ 'ਚ ਨਿਕਲੇਗਾ। ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਇਸ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਇਸ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਲਾਵੇਗੀ।

ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ

ਅਕਾਲੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਈ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਜਿਹੇ ਨੁਕਤੇ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਪੌਲੇ ਪੌਸੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਜੰਨੂਨੀ-ਧਾਰਮਿਕ ਦਹਿਸ਼ਤ-ਪਸੰਦ ਗਰੋਹ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਪਈ।

ਕੁਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਜੁੜੇ ਦਹਿਸ਼ਤ-ਪਸੰਦ ਟੋਲੇ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਜੋ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਚ ਸਫਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਹੋਰ ਲੋਟ ਕਰਨ—ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਿਹੜੀ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ

ਸਿੱਟਾ ਹੈ—ਨਾਲ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਉਲਟੇ ਰੁੱਖ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਵੰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੰਨੀ 'ਚ ਵਰਤਣ ਲਈ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਇਹ ਚੁਕਵਾ ਸਮਾਂ ਸੀ।

ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਉਭਰਨ ਦਾ ਮੁੱਖ (ਬੁਨਿਆਦੀ) ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਪਾਲਿਆ ਪੋਸਿਆ ਤੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਸੱਬੇਬੰਦ ਹੋਇਆ ਧਾਰਮਕ-ਜੰਨੂਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਪੜਾਅ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਮਿੱਥੀ ਲਡਮਣ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਟੱਪ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਅਮਰੀਕਾ ਪੱਖੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਗੁੱਟ ਦੀ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਦਾ ਸੰਦ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸੰਸਾਰ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਆਰਥਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਕਟ ਦੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਦੋ ਸਾਮਰਾਜੀ ਗੁੱਟਾਂ (ਰੂਸੀ ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਗੁੱਟ) ਅੰਦਰ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਤਿਖੀ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਸਾਮਰਾਜੀ ਗੁੱਟਾਂ ਦੀ ਇਹ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕੈਂਪ 'ਚ ਉਠੇ ਅਜਿਹੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਮਾਜਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਉਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫਾਇਦੇ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ :

1. ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦੇ ਕੈਂਪ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨਾ।
2. ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਰਾਹੀਂ ਧਨ ਕਮਾਉਣਾ।
3. ਕਮਜ਼ੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਕ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਹੋਰ ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ।

ਨੋਟ :—ਸੰਸਾਰ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਆਰਥਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਕਟ ਬਾਰੇ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਲਿਖਤ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਾਂਗਾ।

ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਸੰਦੀ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਜੋ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਬੇ-ਲਗਾਮ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਯੁੱਧ ਨੀਤੀ ਦਾ ਤਾਕਤਵਾਰ ਸੰਦ ਬਣ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ (ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ) ਦੇ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਹਿਤ 'ਚ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦੇ 'ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਮਿਤਰ' ਰੂਸੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਹਿਤ 'ਚ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ 3 ਜੂਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਮੌਰਚੇ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਚਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਸੰਦ ਵਰਤਾਰੇ—ਜਿਹੜਾ ਖਾਲਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ 'ਚ ਵਟ ਚੁਕਿਆ ਸੀ—ਨੂੰ (ਤਾਕਤ) ਬਲ ਮਿਲਣ

ਦੀ ਹੋਰ ਵੱਧ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਜੋ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਅਮਲ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਲਈ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਹੀ—ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਅਕਾਲੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰਲੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਸੰਦ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠ ਲਿਆ ਹੈ।

ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਕਮਿ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਰੋਲ

ਅਕਾਲੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੈ ਕੀ ਸੀ? ਇਹ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਕ ਹੋਰ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਕਮਿ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਰੋਲ ਕੀ ਸੀ?

ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੇ ਦੋ ਧੜਿਆਂ ਅਜ਼ਾਦੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ ਅਜ਼ਾਦੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਤਿਖੀ ਹੋਈ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਸੀ। ਉਥੇ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਬਾਹਰਮੁੱਖੀ (ਪਦਾਰਥਕ) ਤੱਥ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਤੀਖਣਤਾ 'ਚ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਸੀ (ਤੇ ਹੈ) ਤਾਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਆਪਣੀ ਤੀਖਣਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨੁਕਤੇ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ ਜਿਥੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਸਕੇ ਭਾਵ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰੋਲਤਾਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਜੇਤੂ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਹਾਲਤ 'ਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਕਮਿ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਵਲੋਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਲਤਾਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਜਿਤ ਲਈ ਵਰਤ ਸਕਣ ਲਈ ਪਦਾਰਥਕ ਅਧਾਰ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੰਜਿਹੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ, ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਪੈਦਾਵਾਰ, ਸਰਮਾਏ ਦੇ ਹੋਰ ਵਧ ਕੇਂਦਰੀਕਰਣ ਤੇ ਇਕੱਤਰੀਕਰਣ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਗ਼ੈਰ ਅਜ਼ਾਦੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਤੇ ਅਜ਼ਾਦੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸਾਹਮਣੇ ਹਾਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੱਲ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਇਥੇ ਸਮਤਾ ਦੇ ਅਪ੍ਰੈਲ 1984 ਦੇ ਅੰਕ 'ਚ ਵੱਧ ਆਪਣੇ ਲੇਖ 'ਚ ਜਿਹੜੇ ਸਿਟੇ ਮੈਂ ਪਾਠਕ

ਫੌਜੀ ਰਾਜ ਦਾ ਡਟਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰੋ!

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀ ਇਸ ਕਾਤਲਾਨਾ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੋਰ ਉਘੜ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰਜੀਆਂ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਤਾਕਤਾਂ—ਪੁਲਿਸ, ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ., ਪੀ. ਏ. ਪੀ. ਤੇ ਫੌਜ ਆਦਿ—ਦਾ ਅਸਲੀ ਰੋਲ ਤੇ ਮਕਸਦ ਲੁਟੇਰੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਲੋਟੂ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਲੁਟੇਰੇ ਹਾਕਮ ਆਪਣੇ ਲੋਟੂ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਉੱਤੇ ਬਰੂਦ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚੋਂ ਧੱਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਖ਼ਤਰੇ' ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਹੋਣ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਵਾਰ ਪਰਚਾਰਿਆ ਤੇ ਧੁਮਾਇਆ ਇਹ ਜਾਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਤਾਕਤਾਂ (ਫੌਜ ਵਗ਼ੈਰਾ) ਦੇਸ਼ ਦੀ 'ਇਕਤਾ' ਤੇ 'ਆਜ਼ਾਦੀ' ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਦ ਕਿ ਅਪਲ ਵਿਚ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੁਟੇਰੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਲੋਟੂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਘਿਨਾਉਣੀ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਉਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਕਿੱਨੇ ਹੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਰਾਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਇਸ ਲੋਕ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਖਾਸੇ ਤੇ ਰੋਲ ਉੱਤੇ ਧੱਖੇ ਭਰਿਆ ਪਰ੍ਹੇਦਾ ਪਾਉਣਾ ਲੁਟੇਰੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਅਣਸਰਦਾ ਜਮਾਤੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਧੱਖੇ ਭਰੇ ਪਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ੋ ਲੀਰ ਕਰਨਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤੇ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਇਨਕਲਾਬੀ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਤੇ ਲੋਕ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਖੇੜੇ ਦਾ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੇ ਅਹਿਮ ਨੁਕਤਾ ਹੈ।

ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ
ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚੋਂ)

ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਸੀ ਉਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਸਿਟੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਥਾਂ ਸਿਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੁਰਜ਼ੂਆ (ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ) ਸਮਾਜ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਉਸ ਪੜਾਅ ਉਪਰ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਿਥੇ ਇਸ ਸਮਾਜ ਦੀ ਥਾਂ ਨਵਾਂ ਸਮਾਜ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਉਸਰ ਸਕੇ। ਅਜੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸਮਾਜ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਮਿਕਦਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਿਫਤੀ ਤਬਦੀਲੀ ਵਾਪਰਨ ਲਈ ਅਜੇ

ਪਦਾਰਥਕ ਅਧਾਰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ

ਇਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸਮਾਜ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਸ ਦੌਰਾਨ ਮਿਕਦਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਮਿ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਸਿਰਫ਼ ਸਿਫਤੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿਰੋਲ ਯੂਧਨੀਤਕ ਨਾਹਰੇ ਦੇ ਕੇ ਕੋਈ ਗਿਣਨ ਯੋਗ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨਾਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤਮ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਤੇ ਹੋਰ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਜਮਾਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਭਾਰਨ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਦੁਆਲੇ ਇਹਨਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਵੀ ਢਿਲਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਪਰ ਸਮਾਜਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪੱਧਰ ਉਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਇਕੋ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਚਿੰਬੜੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ, ਨਿਰੋਲ ਯੂਧਨੀਤਕ ਨਾਹਰੇ ਗੁੰਜਾਉਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਗਿਣਨਯੋਗ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਇਹ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੁਰਜ਼ੁਆ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪੱਧਰ ਉਪਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਜਮਾਤੀ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਠੀਕ ਇਸ 'ਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ, ਕੋਈ ਗਿਣਨ-ਯੋਗ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਿ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਆਪਣੇ ਇਹਨਾਂ ਆਮ ਨਾਹਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੁਰਜ਼ੁਆ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਮਿਕਦਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ 'ਚ ਫੌਰੀ ਆਰਥਕ-ਰਾਜਨੀਤੀਕ ਮੰਗਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੁਆਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਜਮਾਤੀ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਠੀਕ ਇਸ 'ਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਵੇ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਗਿਣਨ-ਯੋਗ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਥੇ ਮੈਂ ਸਾਡੀ ਕਮਿ. ਇਨ. ਲਹਿਰ ਦੀ ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ—ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ—ਜਚਵੀਂ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੱਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਸਾਡੀ ਇਸ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਰਕੇ, ਸਾਡੀ ਲਹਿਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਤਾਣ ਲਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਲਹਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਲੜ ਰਹੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਮਕਾਬਲੇ ਇੱਕ ਬਦਲ ਵਜੋਂ, ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਵਜੋਂ, ਉਭਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਅੱਜ ਸਿਆਸੀ ਮਹੌਲ 'ਚ ਇੱਕ ਖਲਾਅ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਿਆਸੀ ਮਹੌਲ 'ਚ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਭੋਰਾ ਭਰ ਵੀ ਭੁਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਵੱਡੀ ਮੱਧਰ ਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਗਿਆ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ-ਸਿਰਫ਼ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਬਾਉਣ ਤੇ ਕੁਚਲਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਐਕਸ਼ਨ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੋਕ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਜ਼ਾਲਮ ਰਾਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਕੜਿਆਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਉਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਭਨਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਸੰਘੀ ਨੱਪਣ ਵੱਲ ਵਧਣਗੇ। ਇਸ ਐਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੀਆਂ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਚੱਲ ਰਹੇ ਘੋਲ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤਬਕਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕੀ ਘੋਲਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ—ਤਾਂ ਕਿ ਲੁਟੇਰੇ ਹਾਕਮ ਪੂਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ 'ਸੁਖ ਚੈਨ' ਨਾਲ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸਲ ਵਿਚ, ਇਸ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਖਾਸਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕ-ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ-ਘਾਤੀ ਹੈ। ਸੋ ਸਭਨਾਂ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਫੌਰੀ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ-ਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਇਸ ਲੋਕ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇ ਧੌਕਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਸੜ੍ਹੇ ਫੌਜੀ ਰਾਜ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਘੋਲ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਕਮਰਕੱਸੇ ਕਰਨ।

ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ
(ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚੋਂ)

ਖਲਾਅ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸਗੋਂ ਕਮਿ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਇੱਕ ਬਦਲ ਵਜੋਂ, ਇੱਕ ਤੀਜੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਧਿਰ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਗਿਣਨਯੋਗ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਸੀ।

ਕਮਿ. ਇਨ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਫੌਰੀ ਆਰਥਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿ ਕਰੀਏ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੁਆਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਖੜ ਸਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰੀਏ।

3. ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਇੰਦਰਾ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੂ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕੀਤੀ

ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਬੀ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ

ਜੂਨ 84 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਹੀ, ਇੰਦਰਾ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਅੰਦਰ ਫੌਜੀ ਤੇ ਨੀਮ-ਫੌਜੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਕੇ, ਕਰਫਿਊ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ; ਸੰਚਾਰ ਆਵਾਜਾਈ ਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਠੱਪ ਕਰਕੇ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਲਕ ਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਮੁਕੰਮਲ ਸੰਪਰਕ ਕੱਟ ਕੇ; ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੂ ਫਾਸ਼ੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਹੈਡ-ਕੁਆਟਰ, ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਗੜ੍ਹ ਦਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁਕੇ "ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ" ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਇਸੇ ਲਹਿਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅੰਦਰ ਫੌਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਇਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖੂਨਖਾਰ ਲੜਾਈ ਲੜੀ। ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ 500-600 ਦੇ ਕਰੀਬ ਫਿਰਕੂ ਅੱਤਵਾਦੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਸਰਧਾਲੂ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਉੱਥੇ 100 ਤੋਂ ਉਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਫੌਜੀ ਵੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਜਾ ਪਏ। ਇਸ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਨੇ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੂ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਗੜ੍ਹ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਫਾਇਆ ਕਰਕੇ ਇਕ ਵਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੱਕ ਤੋੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਹੋ ਰਹੇ ਕਤਲਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਠੱਲ੍ਹ ਪਈ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਫਕਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ।

ਇਸ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਲੰਕਣ ਸੰਬੰਧੀ ਨਿਤਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰਨੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੂ ਫਾਸ਼ੀ ਲਹਿਰ, ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮੱਤ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਪਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਿਲਸਲਾ ਚਲਾਉਂਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੱਧ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਮਨਹੂਸ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ; ਬੈਂਕ-ਡਕੈਤੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲ ਦੀ ਲੁਟਮਾਰ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਰਹੀ। ਸਾਧਾਰਨ ਜਨਤਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ 'ਚ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਮਹੌਲ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੜ੍ਹ ਜਮਾ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਦੇ ਗਿਣਨਯੋਗ ਹਿੱਸਿਆ 'ਚ ਫਿਰਕੂ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਅਸਰ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਅਜੇਹੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈ ਕੇ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕੂ ਫਾਸ਼ੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ 'ਚ ਫਿਰਕੂ ਜਨੂੰਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਸਾਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦਾਂ ਲਈ [ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅੰਦਰ] ਤਕੜਾ ਆਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਜੇਹੀ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੋਵੇਂ ਬਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਇਕ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਮੁੱਢ 'ਚ ਆਪਦੇ ਸ਼ਰੀਕ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਪਾੜਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਮਾਜਕ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਖੋਰਾਂ ਪਾਉਣ ਤੇ ਆਪਦੇ ਸਮਾਜਕ ਆਧਾਰ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਤੰਗ ਸਿਆਸੀ ਮਨੋਰਥਾਂ ਤਹਿਤ, ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣ ਅਤੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨਾ ਚਮਕਾਉਣ ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਹਿ ਤੇ ਮੱਦਦ ਦਿੱਤੀ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਇਸਦੇ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਤੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਤੇ ਮਦਦ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰੀ ਨਿਰੋਲ ਅਕਾਲੀ ਦਲ 'ਤੇ ਸਿਟ ਕੇ, ਇਹਦੇ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾੜਾ ਵਧਾਉਣ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ 'ਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਮੰਤਵਾਂ ਤਹਿਤ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੂ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਕਰੜੇ ਹੱਥੀਂ ਨਜਿਠਣ 'ਤੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟੀ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਨੇ "ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ" ਦੀ ਫਿਰਕੂ ਫਾਸ਼ੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਫੌਜੀ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਉਸਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਨੰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਰੂਪ 'ਚ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਅੰਦਰ ਫੌਜੀ ਦਾਖਲ ਨਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਯਕੀਨ ਦੁਆਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਜਨਤਾ ਦੇ ਜਾਨ-ਮਾਲ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਅੰਤਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੈ ਚੁਕੇ ਪਾੜੇ ਦੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਹਰਜੇ ਦੇ ਸੰਭਾਵਤ ਖਤਰੇ (Potential danger) ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ 'ਚ ਬਣਦੀ ਸਿਆਸੀ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਬਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਵਰਤਮਾਨ ਉਲਝਣ ਭਰੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਕੀ ਜਾਵੇ? ਇਸਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਰਾਹ ਪ੍ਰਲੋਤਾਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੀ ਸਮਾਜਿਕ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੰਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਜੰਗ ਦੇ ਖਤਰੇ ਸਮੇਤ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਤੇ ਇਸਦੇ ਜੋਤੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਉੱਪਜ ਹਨ, ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਵਰਤਮਾਨ ਵੱਖਵਾਈ ਹਾਲਤਾਂ (ਅਕਾਲੀਦਲ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਸਮੇਤ) ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਧ-ਸਾਮਰਾਜਵਾਦੀ ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਪੱਖੀ ਹਾਕਮ ਗੁੱਟ ਵਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨੋਂ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਆਪਣੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੁੱਝ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆਂ, ਅਖੌਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਜਮਾਤੀ ਖਾਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨੰਗਾ ਕਰਨਾ ਕਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਲੋਂ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫੌਜ ਨੂੰ ਜਮਾਤੀ ਹਿੰਦਾਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਲਈ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਦਾਰਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਜਨਤਕ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਵੇ, ਜਦ ਕਿ ਇਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾਹਰਿਆਂ ਤੇ ਕੰਮ ਦੇਗਾਂ ਦੀ ਤਿੱਖੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਲੱਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਪੱਖੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾਹਰੇ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਨ ਤੇ ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਲੋਤਾਰੀ ਤੇ ਅਰਧ-ਪ੍ਰਲੋਤਾਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਪ੍ਰਲੋਤਾਰੀ ਜਮਾਤ ਤੇ ਹੋਰ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਹਰ ਇਕ ਮੌਕੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਚਾਲੀ—ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ "ਧਰਮ ਯੁੱਧ" ਨਾਂ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ (ਭਾਵ ਨਾਂ ਤਾਂ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ) ਬਣਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਹ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੰਸਾਰ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਤੇ ਇਸਦੇ ਜੋਤੀਦਾਰਾਂ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਪ੍ਰਲੋਤਾਰੀ ਜਮਾਤ ਤੇ ਇਸਦੇ ਜਮਾਤੀ ਸੰਗੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ—ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਆਤਮ-ਸਾਤ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਹਰ ਕਿਸਮ ਪਿਛਾਧਤ ਦੇ ਚਿਨ੍ਹ ਗਿਣੇ ਚੁਣੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਲੋਤਾਰੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਹੀ ਅੱਸਲੇ ਦਾ ਸਾਰਥਕ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(ਪ੍ਰਲੋਟੇਰੀਏਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚੋਂ)

ਆਪਣੇ ਤੌਰੀ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਖਾਤਰ ਧਾਰਮਕ ਵਿਰੁੱਧ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਖੜੇ ਆਪ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਆਧਾਰ ਖੋਰਾ ਪੈਣੇ ਰੋਕਣ, ਪੱਕੇ ਪੰਰੀ ਕਰਨ ਤੇ ਭਿੰਡ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪੌਰੋਕਾਰ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਵੱਟਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਿੰਡਰਾਵਾਲੇ ਦੀ ਫ਼ਾਸੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਕੂਮਤ ਤੇ ਦਬਾਅ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਵਿਰੁੱਧ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੱਦ ਤੀ ਸ਼ਹਿ ਤੇ ਮਦਦ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੁੱਧ ਲਹਿਰ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਆਧਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀਆਂ ਤੇ ਪੱਕੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। "ਸਿੱਖ ਇਕ ਕੌਮ ਹਨ", "ਸਿੱਖ ਗ਼ੁਲਾਮ ਹਨ" ਆਦਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸੰਕਲਪ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਵਿਰੁੱਧ ਫ਼ਾਸੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਆਧਾਰ ਬਣੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ "ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਿੰਹਿਕ" ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਇਸ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕੂੜ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ 'ਪਰਦਾਪੰਸ਼' ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹਕੂਮਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਹਰੇ ਢਾਲ 'ਬਣੇ'ਦਾ ਚਿਹਾ।

ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਭਾਰ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਘੜ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਜਮਾਤੀ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਤੇ ਮੁਜ਼ਰਮਾਨਾ ਸਿਆਸੀ ਰੋਲ ਸਦਕਾ ਅਤੇ ਕਮਿ. ਇਨ. ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਜਨਤਕ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰੇ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੇ ਪਾਟੋਧਾੜ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਕੌਈ ਅਸਰਦਾਰ ਮੌੜਾ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ ਸਦਕਾ, ਸਿੱਖ ਵਿਰੁੱਧ ਫ਼ਾਸਿਸਟ ਲਹਿਰ ਨੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਅੱਤ ਚੁਕ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੁਆਤਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਸਿੱਖ ਬੁਰਜ਼ੂਆਂ ਤੇ ਜਗੀਰੂ ਜਮਾਤਾਂ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਹਕੂਮਤ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪੈਂਤੜੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕਨ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਤੇ ਹੋਰ ਪੱਛਮੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਲੁਕਵੀਂ ਤੇ ਸੀਮਾ ਮਦਦ ਵੀ ਹਾਸਲ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ 'ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ' ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੀ ਵਿਰੁੱਧ ਫ਼ਾਸੀ ਲਹਿਰ, ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡਾ ਹੱਕੀਕੀ ਖਤਰਾ ਬਣ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਕਮਿ. ਇਨ. ਤੇ ਹੋਰ 'ਜਮਹੂਰੀ'

ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਠੀਕ ਹੀ ਕਾਫੀ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਫਿਰਕੂ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਠੱਥੇ ਮਾਰਨ ਖਾਤਰ, ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਉਪਰ ਦਬਾਅ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਹਾਸਲ ਹਾਲਤਾਂ ਅੰਦਰ, ਇਸ ਤੇ ਕਰਾਰੀ ਸੱਟ ਮਾਰਨੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕੂਕ ਰਹੀ ਮੰਗ ਸੀ। ਕਮਿ. ਇਨ. ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਜਨਤਕ ਤਾਕਤਾਂ ਵੱਲੋਂ, ਸਮੇਂ ਦੀ ਇਸ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਲੋੜ ਤੇ ਪੂਰਾ ਨਾ ਉਤਰ ਸਕਣ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਚ, ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੱਦੇ-ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਪਹਿਲ-ਕਦਮੀ ਇੰਦਰਾ-ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਲੈ ਲਈ। ਇੰਦਰਾ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਕ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਤੇ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਕਰਨ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਕ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਖੋਰਨ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਸਮੀਪਤੀ ਦੇ ਢਿੱਲੇ ਪੈਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਤਪ-ਤੇਜ਼ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਖਾਤਰ, ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦਾ ਕਦਮ ਚੁਕ ਲਿਆ। ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਏਡੋ ਸਖਤ ਕਦਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਠੋਸ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾਕੁਨ ਟੱਕਰ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਟਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀ—ਇਸ ਲਈ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਲੋੜ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਫਿਰਕੂ-ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਦੇ ਸਫਾਏ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਦਰੁਸਤ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਕ, ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਛੜਕੇ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਧੂਰੀ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਜੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਕੂਮਤ ਅੰਨ ਮੁੱਢ ਹੀ ਹਰਕਤ 'ਚ ਆਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਲੜਾਈ ਲੜਕੇ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੌਜੂਦਾ ਵੱਡੀ ਲੜਾਈ ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਮੁਨ-ਖਰਾਬੇ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਜਨਤਾ ਦੇ ਜਾਨ-ਮਾਲ ਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਹਰਜਾ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਫਿਰਕੂ ਫਾਸ਼ੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਧਾਰੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਠੱਲ੍ਹ ਮਾਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਫਿਰਕੂ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਛੜਕੇ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਦੇ ਪਛੜਨ ਪਿਛੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਚੰਦਰੇ ਜਮਾਤੀ ਸਿਆਸੀ ਹਿਤ ਤੇ ਮੁਜਰਮਾਨਾ ਸਿਆਸੀ ਰੋਲ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਿਆਸੀ ਪੱਖੋਂ ਦੇਖਿਆ, ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਅਧੂਰੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿੱਛੋਂ, ਫਿਰਕੂ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਗਿਣਨਯੋਗ ਤੇ ਅਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਮੁਹਿੰਮ

ਜਥੇਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਉਥੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤਕ ਵੀ ਇਥੋਂ ਤਕ ਦੇ ਯਕੀਨ ਦੁਆਏ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ "ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਇਸ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।" ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਾਡੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹਕੂਮਤੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿੰਨਾ ਗੱਡੇ ਟੇਕੂ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਭੁਗਤਦਾ ਸੀ। ਤੱਥ-ਨਜ਼ਰ 'ਚ, ਸਿਆਸੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਫਿਰਕੂ ਫਾਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ, ਬਲਕਿ ਬਚਾਊ ਦੇ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਅਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਲਾਈ ਗਈ। ਜਿੰਟੇ ਵਜੋਂ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜਨ ਤੇ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦੀ ਵਾਜ਼ਬੀਅਤ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਵੱਡੀ ਨਾਕਾਮੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਅਧੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਿੱਖ ਧਰਮ 'ਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸਾਧਾਰਨ ਜਨਤਾ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਝੰਜੋੜੀ ਗਈ ਹੈ। ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਢੰਗ ਜਾਣ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਰੇ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਦਾ ਹਫ਼ਾਰਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਬਾਗੀ ਹੋਣਾ, ਸਰਕਾਰੀ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਟੱਕਰ ਲੜਨੀ ਤੇ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦਾ ਮਾਰੇ ਜਾਣਾ, ਇਸਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਿਰੇ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਸੁਭਾਵ; ਫਿਰਕੂ ਗੁਸੇ ਤੇ ਨਫਰਤ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸਦੀ ਧੁਣੀ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਧੁੱਖ ਰਹੀ ਹੈ ਫਿਰਕੂ ਜਨੂੰਨੀ ਅਨਸਰ ਇਸਨੂੰ ਹਵਾ ਦੇਣ ਯਤਨਾਂ 'ਚ ਹਨ। ਇਹ ਨਾਜਕ ਹਾਲਤ, ਕਮਿ. ਇਨ. ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੂਝ ਸਿਆਣਪ, ਮਹਾਰਤ ਤੇ ਦੁਲੇਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜੇਹੀ ਹਾਲਤ ਅੰਦਰ ਆਪਦੇ ਦਰੁਸਤ ਪ੍ਰੋਤੜੇ ਤੇ ਡਟਦਿਆਂ ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਜਚਾਉਣ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅੰਦਰ ਹਕੂਮਤੀ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਜਾਂ ਧਾਰਮਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਅੰਦਰ ਪੁੱਲਸ-ਫੌਜ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਡਟਵੇਂ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜੇਹੀ ਧਾਰਮਕ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਹਰਲੀਆਂ ਸਫਾ 'ਚ ਹੋਣਾ ਆਪਦਾ ਜਮਹੂਰੀ ਕਰਤਵ ਸਮਝਦੇ ਹਨ—ਬਸ਼ਰਤੋਂ ਇਹ ਧਾਰਮਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨਿਰੋਲ ਧਾਰਮਕ

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਫੌਜੀ ਰਾਜ ਮੜ੍ਹਨ, ਤੇ ਬਾਅਦ ਇੰਦਰਾ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਕਾਲੇ ਰਾਜ ਵਾਂਗ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਜਾਬਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰਡੀਨੈਂਸਾਂ ਦਾ ਤਾਤਾ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਲੜੀ ਦੀ ਸਿਖਰਲੀ ਕੜੀ ਵਜੋਂ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤਾਂ" ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਣ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਵੇਂ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਰਾਹੀਂ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਉਨ ਰਹੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਘੋਲਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸਾਂ ਵਾਂਗ ਇਸ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਵੇਗੀ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕੀ ਘੋਲਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦਾ ਘੋਰਾ ਐਡਾ ਚੌੜਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਇੰਦਰਾ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮੂਲੀ ਤੋਂ ਮਾਮੂਲੀ ਰੋਸ ਦੀ ਸੰਘੀ ਨੱਪ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਭਾਰਤਵਾਸੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਰਾਹੀਂ ਸੀਖਾਂ ਪਿਛੇ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਘਿਨਾਉਣੀ ਮਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਇੰਦਰਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਵਲੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਖੁਦ ਹੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ (ਉਹ ਵੀ ਬੰਦ ਕਮਰੇ 'ਚ) ਕਿ ਉਹ ਮੁਜਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਮੁਜਰਮ ਇੰਦਰਾ ਸਰਕਾਰ ਮੁਢਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸਲ ਮੁਦੱਈ ਮੁਜਰਮ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਦੀ ਹੌਲੀ ਖੋਡਣ ਲਈ ਸਿਖਅਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪੁਲਸ ਅਤੇ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਸਮੇਤ ਫੌਜ ਵਰਗੀਆਂ ਅਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਜਬਰ-ਜੁਲਮ ਦਾ ਨੰਗਾ ਨਾਚ ਨੱਚਣ ਦੀ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਹਨਾਂ ਆਰਡੀਨੈਂਸਾਂ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਫੌਜੀ ਰਾਜ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਸਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕੀ ਘੋਲਾਂ ਨੂੰ ਸੂਤ ਬਹਿੰਦੇ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਵੀ ਭਿੱਖਿਆਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੰਗ ਕਰਨ ਕਿ :

1. ਮੌਜੂਦਾ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਖਤਮ ਕਰੋ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ

ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਹੋਣ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਅੰਦਰ, ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਫ਼ਾਸ਼ੀ ਫੌਜ ਨੇ, ਧਰਮ ਦੀ ਆੜ ਲੈ ਕੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ, ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚੀਂ ਭਰਾ-ਮਾਰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਪੱਕਣ ਲਈ ਖਤਰਨਾਕ ਲੋਕ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਫਿਰਕੂ ਸਾਜਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਸਵਾਇਆ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਧਾਰਮਕ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਊਣ ਦੇ ਮੁਦਲੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਮਿਲਾ ਰਹੀ ਤੇ ਹਰ ਵਿਰੋਧੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਵਾਛੜ ਨਾਲ ਬੰਦ ਕਰ ਰਹੀ ਫ਼ਾਸ਼ੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਹੀ ਖਾਤਮਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਕੂਮਤ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਚੰਦਰੇ ਜਮਾਤੀ ਸਿਆਸੀ ਹਿਤਾਂ ਤੇ ਮੁਜਰਮਾਨਾ ਰੋਲ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨੰਗਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਏਸ ਪਾਏ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਹਕੂਮਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕਤਲਾਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਠੱਲ੍ਹ ਪਈ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਫਿਰਕੂ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਪਿਲਾਫ ਕਾਰ-ਵਾਈ ਜਾਇਜ਼ ਤੇ ਸਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਤੇ ਖਾਸੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮ ਪਾਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਹਰਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਿਸਦੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੂ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਗਾੜਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਮਿਲੇ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕੂ ਜਨੂੰਨੀ ਜਥੇ-

ਏਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰੋ।

2. ਕੇਵਲ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚੋਂ ਫੌਜੀ ਰਾਜ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਸੀ, ਆਰ, ਪੀ, ਅਤੇ ਬੀ, ਐਸ, ਐਫ. ਵਾਪਸ ਸੱਦੋ।

3. ਪ੍ਰੈਸ ਸੈਂਸਰਸ਼ਿੱਪ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰੋ।

4. ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਦੋਵੇਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦਖਲ ਬੰਦ ਕਰੋ।

(ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਕੇਂਦਰ, ਭਾਰਤ (ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਲੈਨਿਨਵਾਦੀ ਦੇ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚੋਂ)

ਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਅਨਸਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਉਲਟੇ ਰੂਪ ਮੌਜੂਦਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਸਵਾਲ ਦਰਅਸਲ ਕਮਿ, ਇਨ, ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਕੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅੰਗ ਬਣਕੇ ਚਲਦਿਆਂ ਫਿਰਕੂ ਪਾੜਾ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵਧਣ 'ਚ ਹੈ।

ਮੌਜੂਦਾ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਂ-ਪੱਖੀ ਅਸਰ ਵਜੋਂ ਫਿਰਕੂ ਪਾੜਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੂ ਫਾਸ਼ੀ ਤਾਕਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਖਿੰਡਾਅ ਦੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਹਨ ਇਕ ਬੱਝਵੀਂ ਅਗਵਾਈ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਕੂਮਤੀ ਹਮਲੇ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਫਿਰਕੂ ਪਾੜਾ, ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਖਾਲਸਤਾਨੀ ਫਾਸ਼ੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੁੜ ਜ਼ੋਰ ਫੜਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦਾਂ ਦਾ ਸੰਭਾਵਤ ਖਤਰਾ (Potential danger) ਸਮੱਥੀ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਵਾਪਰੀਆਂ ਦੁਖਦਾਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਸਿੱਖ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹੇ ਮੁਕੁਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸਿਰੇ ਦਾ ਭੜਕਾਉ ਤੇ ਫਿਰਕੂ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਰੱਬ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਮਕਾਰਾਨਾ ਟਾਲਾ ਵੱਟ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਖੇਡਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ ਕਿ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇਣਾ ਕਿਵੇਂ ਜਾਇਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਿਰਣਤ ਮੁਜ਼ਰਮਾਨਾ ਭਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਧਾਰਮਕ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਸਗੋਂ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ "ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ" ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਬਲਦੀ ਤੇ ਤੇਲ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਉਹਦੇ ਜਨੂੰਨੀ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ "ਸ਼ਹੀਦੀ" ਦਾ ਚੁੱਤਬਾ ਦੇ ਕੇ, ਧਾਰਮਕ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੇਪੱਤੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਬਰ ਦੀਆਂ ਹੌਲਲਾਕ ਤੇ ਮਨਘੜਤ ਅਫਵਾਹਾਂ ਉਡਾਰੇ ਭੜਕਾਹਟ ਫੈਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਏਕਤਾ ਦਾਅਮ ਫੌਕੀਆਂ ਟਾਹਰਾਂ ਦੇ ਉਹਲੇ ਅਸਲ 'ਚ ਫਿਰਕੂ ਫਾਸ਼ਿਸਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜਕ ਅਧਾਰ ਚੌੜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਫ਼ੂਮਕਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਜੇ ਹੀ ਨਾਜ਼ਕ ਹਾਲਤ ਅੰਬਰ ਫਿਰਕੂ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰੀ ਕਮਿ, ਇਨ: ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਿਰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਾਂਝੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧੜੇ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ,

ਕੌਮ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਧਾਰਮਕ ਅਧਾਰ ਰੱਦ

ਅਸੀਂ ਛੋਟੀਆਂ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਪੱਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਸਲਿਆਂ ਉਪਰ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਅਸੂਲੀ ਪ੍ਰਜ਼ੀਸ਼ਨ ਲਈ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਨਾਪਸੰਦੀ ਵੀ ਸਹੇੜਨੀ ਪਈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਪ੍ਰਜ਼ੀਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸੋਝੀ ਅਤੇ ਸੋਘੀ ਨਾਲ ਰੋਕਿਆ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਉਪਰ ਆਧਾਰਤ ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਕੌਮ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉਪਰ ਵੱਖਰਾ ਰਾਜ (State) ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੇ ਗਲਤ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਹਮੀਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਪੱਕਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਵਿਕਸਤ ਕੌਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵੱਖਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਨਿਰਾਸ਼, ਚੌਧਰ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਅਤੇ ਹੰਦਾ ਖੋਰ (Careeist) ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਭਾਰਤ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਇਸ ਨਾਹਰੇ ਦੀ ਅਸੂਲੀ ਅਤੇ ਦਲੀਲ-ਭਰਪੂਰ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਸੱਚੀ-ਸਮਝੀ ਰਾਏ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਆਮ ਤਜਰਬਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਨਾਹਰੇ ਆਮ ਕਰਕੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੋ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਨਾਲ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੀਸਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਤੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਗ਼ੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਨਾਹਰੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਇਲਾਕਾਵਾਦ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਪਰ ਵੰਡਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਲੀ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

—ਹਿਰਾਵਲ ਦਸਤਾ 'ਚ'

ਮੌਜੂਦਾ ਲੁਟੇਰੇ ਤੇ ਜਾਬਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਪਏ ਗੁਸੇ ਤੇ ਨਫਰਤ ਨੂੰ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਦਿਸ਼ਾ 'ਚ ਢਾਲਣ ਲਈ ਜਮਾਤੀ ਘੋਲਾਂ-ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨੀ ਘੋਲਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦਰੁਸਤਰੁਖ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੂ ਇਸ ਗੁਸੇ ਤੇ ਨਫਰਤ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤਣ ਦੀ ਗ਼ੁੰਜਾਇਸ਼ ਖਾਰਜ ਹੋਵੇ ਜਾਵੇ।

ਲੁਟੇਰੀਆਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਲੋਕ-

ਇਕ ਟਿੱਪਣੀ

“ਭਾਰਤ ਨੇ ਜੋ ਹਿਰਾਨਕੁੰਨ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ ਉਸ ਤੇ ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਵੱਖਵਾਦੀ ਲਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦੇ ਕੇ ਇਥੇ ਗੁੜਬੁੜ ਹੋਈ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੂ ਸਾਡੀ ਤਰੱਕੀ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਏ” —ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ

ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਈ ਤਰੱਕੀ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਹੀ ਹੈ—

- ਜਿਥੇ 70 ਕ੍ਰੋੜ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਕ ਵੀ ਤਮਗਾ ਲਏ ਬਗੈਰ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਣ।
- ਜਿਥੇ 37 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬਾਅਦ 70 ਕ੍ਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ 46 ਕ੍ਰੋੜ ਲੋਕ ਕੁੱਖ ਮਰੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਬੱਲੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹੋਣ।
- ਜਿਥੇ 22 ਹਜ਼ਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਸਿਰ ਇਸ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ।

.....ਤੇ ਜਿਥੇ ਏਨਾ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਈਰਖਾ ਹੋਣੀ ਹੋਈ।

ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਈਰਖਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਏਨੀ ‘ਅਣਖ’ ਤੇ ‘ਜ਼ਮੀਰ’ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ‘ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ’ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤਕ ‘ਸੱਚ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਸੱਚ’ ਹੀ ਬੋਲਦੀ ਹੈ।

ਦੁਸ਼ਮਣ ਖਾਸੇ ਦੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ‘ਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਐਕਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ, ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮੀ ਕਾਰਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਤੋਂ (Indiscriminately) ਕੀਤੇ ਇਹ ਕਤਲ, ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਾਸਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਾਸਰ ਨਹੱਕਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਡਟਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਵਿਓ ਦੌਰਾਨ ਅਨੇਕਾਂ ਬਾਈਂ, ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨੇਵਾਹ ਕੂਟ ਮਾਰ ਕਰਕੇ ਕਰਵਿਓ ਦੇ ‘ਅਰਥ ਸਮਝਾਉਣ’ ਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਾਉਣ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਧੱਕੜ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੀਮਤ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਠੋਸ

ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ‘ਚ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਬਾਰੇ ਸਾਡਾ ਸੰਕਲਪ ਕਤਈ (Absolute) ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਸੰਕਲਪ ਇਕ ਅਰਾਜਕ (Anarchist) ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ‘ਚ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਕਤਈ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਕੋ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਕੋ ਸੀ—ਫਿਰਤੂ ਜਨੂੰਨ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਖੇਡਣ ਦੇਣੀ ਤੇ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਫਸਾਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਵਾਉਣਾ। ਇਸਦੀ ਅਸੀਂ ਕਦਾਚਿਤ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ (ਜੋ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਗੜ੍ਹ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ) ਤੇ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੀਮਤ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੇ ਵਕਤੀ ਖਾਤਮੇ ਦੀ ਵਾਜਬੀਅਤ ਸਮਝ ‘ਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੁਢ ਮੁਢ ‘ਚ ਕਰਵਿਓ ਅਵਸਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ।

ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ (ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ) ਹੁਣ ਵੀ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਈ ਰੱਖਣਾ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਕਮਿ. ਇਨ. ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਉਚੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫਿਰਕੂ ਫਾਸ਼ੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਬਾਕੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਜਨਤਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰੋਕ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕਿਰਦਾਰ ਕਰਕੇ, ਅੱਤਵਾਦੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਹੋਣ, ਹਕੂਮਤ, ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਠੱਪ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਹੱਕੀ ਜਮਾਤੀ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਘੋਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੁਧ ਜਦੋਂਜਦੋਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ‘ਚ ਅੜਿਕਾ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਕੂਮਤ, ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਤੇ, ਕਮਿ. ਇਨ. ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੇ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤੇ ਹੋਰ ਜਨਤਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ) ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਛਾਪਿਆਂ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਖੱਜਲ ਖੁਆਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਾਉਣ ਦੇ ਕਮੀਨੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਡਟਵਾਂ ਤੇ

ਦੁਕਵਾਂ ਜਨਤਕ ਵਿਰੋਧ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਥੇਜਹਿਦ ਨੂੰ ਅਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਫਿਰਕੂ ਸਦਭਾਵਨਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਦਿਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਫੌਰੀ ਮੰਗਾਂ ਵੀ ਉਠਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

1. ਫਿਰਕੂ ਫਾਸ਼ੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਿਨਾਂ, ਬਾਕੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਜਨਤਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਲਈ ਜਮ-

ਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਖਤਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ।

2. ਫਿਰਕੂ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਤੇ ਮੁਕਦਮੇ ਚਲਾਕੇ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ।

3. ਰਾਜ ਸਸ਼ੀਨਰੀ ਅੰਦਰ ਫਿਰਕੂ ਫਾਸ਼ੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਤੇ ਮਦਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੱਸੀ ਅਨਸਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਕੇ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ।

○

○

4. ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰਲੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਜਾਇਜ਼ਾ

ਐਸ ਵੇਲੇ, ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰਲੀ ਹਾਲਤ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਹਾਲਤ ਖਾਲਸਤਾਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤ-ਪਸੰਦਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਹਾਲਤ ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਬ ਅਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਖੂਨੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਮਗਰੋਂ ਕੋਈ ਮਹੀਨਾ ਕੁ ਭਰ ਕਾਇਮ ਰਹੀ। ਪਹਿਲਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਅਮਨ, ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਮਗਰ ਪਈ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਸੰਦੀ ਦੀ ਬਲਾ, ਹਾਲਤ ਅੰਦਰਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਰੜਕਵਾਂ ਅੰਸ਼ ਸੀ। ਮਗਰੋਂ, ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਹਿੰਦੂ ਤਬਕੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫਿਰਕੂ ਗੁਬਾਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਖਤਰਾ ਸੀ। ਫਿਰਕੂ ਗੁਬਾਰ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਬ ਅਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਹੋਏ ਖੂਨ ਖਰਾਬੇ ਤੇ ਤਬਾਹੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹਰਬੰ ਹੋਏ ਸਿੱਖ-ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ-ਰੁਖ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਹਾਲਤ ਅਜੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਤੇ ਤਿਲਕਣਹਾਰ ਹੈ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਸਦਾ ਭਾਰੂ ਅਹਿਮੀ-ਅਤ ਵਾਲਾ ਅੰਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਲਾਗੂ ਹੋਏ ਦਬਾਉ ਕਾਲੇ ਆਰਡੀ-ਨੈਂਸ ਦੀ ਕਟਕ-ਚੜ੍ਹਾਈ, ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ, ਖਾਲਸ-ਤਾਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤ-ਪਸੰਦੀ ਦੀ ਬਲਾ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗੌਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਵਾਜਬੀਅਤ ਦਾ ਭਰਮ ਵੀ ਗੁਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਬਾਉ ਅਖਤਿਆਰਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ਧਾਰ, ਹੋਰ ਤੋਂ ਹੋਰ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਦੀ ਸੰਘੀ ਘੁੱਟਣ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਘੋਲਾਂ ਨੂੰ ਨੱਕਾ ਮਾਰਨ ਵੰਨੀ ਪਲਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਘੜਵੀਂ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਕੁੱਝ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਚਲ ਰਹੀ ਕਿਸਾਨ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਪੁਲਸ ਵਲੋਂ ਇਹਨਾਂ ਖਾਸ ਅਖਤਿਆਰਾਂ ਤੇ ਫੌਜ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਦਬਾਉ

ਆਰਡੀਨੈਂਸਾਂ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਮਨਸੂਖੀਅਤ ਫੌਜ ਦੀ ਵਾਪਸੀ, ਜੁੜ ਰੂ ਜਨਤਾ ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਜਮਹੂਰੀ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਤੇ ਤੀਬਰ ਮੰਗ ਹੈ।

ਪਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਇਉਂ ਆਖਣਾ ਬਹੁਤ ਫਜ਼ੂਲ ਤੇ ਕੰਦਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੰਗ "ਹਕੀਕਤ" ਟੁੱਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਸਧਾਰਨ ਦਬਾਉ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਚਲਣਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤਕ "ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਨਾਮੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ"। ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਇਕ ਅਣਮਿਥਿਆ ਅਰਸਾ।

ਕਿਉਂਕਿ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਤਸ਼ਦਦ ਦੀਆਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਇੱਕਾ-ਦੁੱਕਾ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅੱਜੜਲ ਦੇਖਣ 'ਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਛੋਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਬੇਸ਼ਕ ਇਹਨਾਂ ਦਬਾਉ ਆਰਡੀਨੈਂਸਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਰੀ ਵੀ ਰਹੇ। ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਪੈਕੇ ਇਹ ਸਧਾਰਨ ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਨਜਿਠੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣਗੀਆਂ।

ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਦੀਆਂ ਵਲੰਧਰੀਆਂ ਧਾਰਮਕ ਭਾਵ-ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਰੋਲਦਿਆਂ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਜ਼ਖਮ ਦੀ ਇਸ ਕੁਰਦਾ-ਕੁਰੇਈ ਉਤੇ ਤੁਲ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਕੁੱਝ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਨਿਚੋੜ ਸਕਣ। ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੋ ਸਕੇ ਪਛੋਤਾ ਪਾਉਣੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ "ਕਾਰ-ਸੇਵਾ" ਨੂੰ ਸਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਰੁੱਧੀ ਜਜ਼ਬਾਤ ਭੜਕਾਉਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾਉਣੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਇਹ ਮੌਕਾ ਲੱਗਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਅਤੇ "ਕਾਰ-ਸੇਵਾ" ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰੰਗਾ ਨਕਸ਼ਾ ਉਭਾਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਅੰਦਰ ਖੱਟੀ ਖ਼ਨਾਮੀ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਮੱਧਮ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ "ਕਾਰ-ਸੇਵਾ" ਬਾਰੇ

ਇਹ ਬੇਲੋੜਾ ਅਤੇ ਭਟਕਾਉ ਰੇੜਕਾ ਤੁਰਤ ਖਤਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੰਦਰਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਕਾਰ-ਸੇਵਾ" ਦਾ ਕੰਮ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਥੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਵੇ। ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਹਾਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਫੌਜ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਵਲੋਂ ਅਜੇਹੀ ਦੁਖਦਾਈ ਧਾਰਮਕ ਘਟਨਾ ਦੀ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਵੰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਲੋਕ-ਨਿੰਦਿਆ ਵਾਸਤੇ ਨਸ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵੀਠ-ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤੁੱਛ ਝੰਜੂ-ਕਲੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਸਾਡੀ ਵਿਕਰਮੰਦੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਬੇਚੈਨ ਅਤੇ ਵਿਗੜੇ ਮਹੱਲ ਅੰਦਰ ਸਹਿਜ-ਸਧਾਰਨਤਾ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਦਾਅ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। "ਕਾਰ-ਸੇਵਾ" ਬਾਰੇ ਇਹ ਰੇੜਕਾ ਅਤੇ ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਫੌਜ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਦੀਆਂ ਵਲੰਧਰੀਆਂ ਧਾਰਮਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਾਧੂ ਦੀ ਚੋਭ ਬਣਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਖਰੀ ਸਮਾਜਕ ਬੇਚੈਨੀ ਦੇ, ਧਾਰਮਕ ਲੀਹਾਂ ਉਤੇ ਔੜੇ ਵਹਿਣ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਖਿੱਚ-ਕੋਦਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਚੋਭ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਜਾਂ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਵਲੋਂ ਕਿਸਾਨ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਮਕ ਲੀਹਾਂ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਗੰਭੀਰ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਉਪਰਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਥਿਆਨ 'ਚ ਰਖਦਿਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਾਂ ਤੇ ਕਰਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੌਮੀ ਸੁਰਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ, ਫੌਰੀ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਅੰਦਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਰਾਹੀਂ ਰੋਕ-ਥਾਮ ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਿਵਾਏ ਇਕ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਕਣ ਤੋਂ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰਨ ਦੇ।

ਏਵੇਂ ਹੀ, ਆਕੀ ਹੋਏ ਫੌਜੀਆਂ ਵੰਨੀ ਯੋਗ ਖਿਆਲ-ਰੱਖਵਾਂ ਰਵਈਆ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਰਾਹ ਉਹ ਵਗੇ ਸਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਫਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਈ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਖੜਨਾ। ਗਲਤ ਪਰੇਰਨਾ ਹੋਣ ਆਏ ਇਹ ਸਾਦਾ-ਦਿਲ ਜੁਆਨ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਦੇ ਉਲਟ ਹੀ ਭੁਗਤਦੇ। ਤਾਂ ਵੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ

ਨੌਕਰੀ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪਿਛਾਂਹ ਘਰ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਬੜਾ ਕੁਝ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਖਰੀ ਔਖ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਇਹੋ ਔਖ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ, ਧਾਰਮਕ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਦੇ ਤਣਾਅ ਵਾਲੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਅੰਦਰ ਇਸ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਨਿਕਲੀ ਹੈ।

ਹੋਰ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ, ਉਹਨਾਂ ਕੁਝ ਤਰ੍ਹੱਟੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਟਾਲਮਟੋਲ ਦੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਮੁੜ-ਜਥੇਬੰਦੀ ਵੇਲੇ, ਹੋਰ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਕਾਰਨ, ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਹੀਲਿਆਂ ਦੀ ਯੋਗ ਵੰਡ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਮੁੜ-ਵੰਡ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਇਹ ਮਸਲੇ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਆ-ਪੂਰਣ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਲਮਕਾਈ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਲਾਕਾਈ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਅਤੇ ਰੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਚਾਲਾਂ ਖੋਡਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਹੂਲਤ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਦੁਕਵੇਂ ਹੱਲ ਲਈ ਕਦੇ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕ-ਭਾਉਂਦੇ ਸਮਾਜੀ-ਆਰਥਕ ਕਾਰਵਾਈ ਪਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਇਹ ਮਸਲੇ ਮੌਖਾਪਰਸਤ ਸਟੰਟਬਾਜ਼ ਸਿਆਸਤ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੂਤ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਕਾਲੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ, ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ, ਤੰਗ ਸਿਆਸੀ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਤਹਿਤ, ਇਹਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਇਸ ਝੂਠੇ ਬਹਾਨੇ ਥੱਲੇ ਪਿਛੇ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨਣਾ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਸੰਦ ਦਬਾਅ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕਣ ਵਰਗੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਝੂਠਾ ਬਹਾਨਾ ਵੀ ਕਾਫ਼ੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਵਲੋਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੁਝਾਏ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਇਹਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਵਿਚ ਦੇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉੱਕਾ ਵੀ ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭਖਵੀਆਂ ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੰਗਾਂ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜਨਤਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਤਿਗੜਮ-ਬਾਜੀ ਦੇ, ਨਕਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖੇ ਜਾ ਰਹੇ

ਇਹਨਾਂ ਸੋਮਿਆਂ ਦਾ ਕੁਰਤ-ਕੁਰਤ ਖਾਤਮਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

‘ਮੱਲ੍ਹਮ-ਫਰੋ’ ਦਾ ਅਮਲ ਛੇਤਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਹਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੇ ਮੁਢਲੇ ਕਦਮ ।

ਬਦਲੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਚਾਲ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ, ਜਮਹੂਰੀ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ, ਫਿਰਕੂ-ਜਨੂੰਨੀ ਭੜਕਾਉਆਂ ਦਾ ਹੀਜ-ਪਿਆਜ ਨੰਗਾ ਕਰਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾ ਕਰਨ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸੋਧੇਂ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਫਿਰਕਾਪਰਸਤੀ-ਵਿਰੋਧੀ ਘੋਲ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਕਾਲੇ ਦਬਾਉ ਆਰਡੀਨੈਂਸਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਫੌਜੀ ਰਾਜ ਖਤਮ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜਮਹੂਰੀ ਘੋਲ ਉਤੇ ਵਧਵ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਣ । ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜ ਪੂਰਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਲ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਂ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਤੇ ਹਿੰਦਣ-ਸਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਾਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਜਮਾਤੀ ਘੋਲਾਂ ਨਾਲ ਗੁੰਦਿਆ ਜਾਵੇ । ਆਉ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਬੇਚੈਨੀ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਧਾਰਮਕ ਲੀਹਾਂ ਦੇ ਕੁਰਾਹੇ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦਾ, ਜਮਾਤੀ ਘੋਲ ਦੀ ਇਸਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਪਟੜੀ ਉਤੇ ਚਾਂੜ੍ਹਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰਲਕੇ ਤਾਣ ਲਾਈਏ ।

ਭਾਰਤੀ ਕਮਿ. ਇਨ. ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ (ਮ. ਲ.)

‘ਨਾਗੀ ਰੈਡੀ ਗਰੁੱਪ’ ਦੇ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚੋਂ

o

5 ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਿਉਂ ?

ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ

ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆਂ ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਉਸ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਸਮਰਥਕ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਹੱਥੋਂ ਲੁੱਟ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

ਪਰ ਇਸਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹੋਵਾਂ ਕਿ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਠੇਕਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਸਿਰਫ਼ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹੀ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਅਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਹਮਾਇਤ ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ ।

ਹੁਣ ਆਈ ਗੱਲ ਇਸ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਉਪਰ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਿਆਂ ਹੀ ਲੋਕ ਘੋਲਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਕੋਈ ਸੋਚੇ ਕਿ ਨਾਸਤਕ ਬਣਕੇ ਅਤੇ ਮਾਓ ਲੈਨਿਨ ਦੀਆਂ ਕੁਟੋਸ਼ਨਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਜਮਾ ਦੇ ਕੇ ਕੋਈ ਲੋਕ-ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਗਲਤ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਵੀ ਗਲਤ ਹੋਵਾਂ । ਪਰ ਸਚਾਈ ਨੇ ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਆਪੇ ਹੀ ਨਿਰਤ ਆਉਣਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੋਕ-ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ‘ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ’ ਬਣਕੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ । ਗਲਤ ਜਾਂ ਸਹੀ—ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸੇਗਾ ।

ਤੁਸੀਂ ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿਚ ਅਖੀਰ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾ ਹੁੰਦਾ । ਕੋਲ ਇੰਡੀਆ ਵਰਗੀ

ਵੱਡੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗੁਜਰਾਲ ਨਾ ਹੁੰਦਾ । ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਬਾਬੂ ਜਗਜੀਵਨ ਰਾਮ ਦੇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਜ਼ੀਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਹੁਤ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਰਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਰੀੜ ਆਈ. ਏ. ਐਸ., ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ., ਆਈ. ਪੀ. ਐਸ., ਆਈ. ਐਫ. ਐਸ., ਆਦਿ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਉੱਚ-ਅਹੁਦਿਆਂ ਉਪਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਬੈਠੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ । ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਏਨੇ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉਪਰ ਕਿਵੇਂ ਆ ਬੈਠਦੇ । ਦਰਅਸਲ ਇਹੋ ਤਾਂ ਲੁਟੇਰੇ ਤਬਕੇ ਦਾ ਇਕ ਸੂਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲੀ ਹੀ ਦਲੀਲ ਵਰਤਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ । ਦਰਅਸਲ ਵੇਖਣਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਕਿਸਦੇ ਹਨ । ਦਰਅਸਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇਣ ਲਈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਹੱਥੋਂ ਮਰਵਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ-ਅਹੁਦਿਆਂ ਉਪਰ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਸਗੋਂ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾੜ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਲੋਕ ਗੁੰਮਰਾਹ ਹੋ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਪੱਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਸੱਟ ਵੱਜਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ-ਸੰਘਰਸ਼ ਪਿਛੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਤੰਤਰਾਂ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਤੋਂ ਗੁੰਮਰਾਹ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ—ਕੀ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹਨ। ਜੇ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਇਸੇ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸਿੱਖ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਨਹੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤਬਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ। ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਤਕਰਾ ਕਿਸ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੈ।

ਦਰਅਸਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤਬਕਿਆਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀ ਪਈ? ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਨ ਮੌਕਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆ ਸਕਣੇ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਕੁਝ ਜਿਫਾਰਸ਼ੀ, ਕੁਝ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਚਹੇਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਅੱਗੇ ਆ ਜਾਂਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਬਿਲਕੁਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਧਰਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਹੋਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਜੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਰ-ਬਾਨੀਆਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਿਉਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ?

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ? ਅਬੋਹਰਕ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਹਰਿਆਣੇ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਕੀ ਉਚਿਤ ਸੀ?

ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ?

ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਤੁਸੀਂ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ 'ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਖੋਜਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ, ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਕਿ ਪੰਜਾਬ

ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੋਚਦੇ ਹੋਣ ਸਭ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਆਟੇ ਵਿਚ ਲੂਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਧਾਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਜੋੜੇ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਰੂਪ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਵੇਸੇ ਇਹ ਤਾਂ ਅਲੱਗ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਦਰਅਸਲ ਕਿਸੇ ਮਿਸਾਲ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਿੰਨੀ ਦੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸੰਬੰਧੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਮੇਰੀ ਚਿੰਨੀ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਦਰਅਸਲ ਮੈਂ ਸਮਸਿਆ ਨੂੰ ਸਹੀ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿਚ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਸਿਆ ਨੂੰ ਸਹੀ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿਚ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਆਰਥਿਕ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਵੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲ ਤੇ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਮਾਨਸ ਸਿਖ ਮਾਨਸ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੂਲ ਧੂਰਾ ਹੈ ਜਿਸਤੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਉਪਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਤੀ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਉਪਰ ਡੂੰਘੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਘਲੂਘਾਰੇ ਨਾਲ ਉਸਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਉਪਰ ਕੀ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵੋਟਾਂ ਟੁੱਟਣਗੀਆਂ ਉਥੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਬੀ. ਜੇ. ਪੀ. ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਆ ਜਾਣਗੀਆਂ।